

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Radim Jakubec

Úhrnek

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Petr Šustek Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 13.09.2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 140 192 znaků včetně mezer.

V Praze dne 13. září 2023

Radim Jakubec

Poděkování:

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu mé diplomové práce, Doc. JUDr. Petru Šustkovi Ph.D., za veškeré cenné rady, doporučení, podněty a zájem v průběhu vytváření práce. Velké poděkování patří mé rodině, která mě po celou dobu studií bezvýhradně podporovala. V neposlední řadě děkuji Mgr. Lukáši Havlovi za to, že jsem k sepsání části práce mohl využívat jeho elektroniku.

Obsah

Úvod.....	6
1 Historie pojmu úhrnek.....	8
1.1 Převod per aversionem	8
1.2 Úhrnek v Právech městských království českého.....	11
1.3 Úhrnek v Codex Theresianus universalis.....	13
1.4 Úhrnek ve Všeobecném pruském zemském zákoníku z roku 1794.....	14
1.5 Úhrnek v Západogalicijském zákoníku z roku 1797.....	16
1.6 Úhrnek v Obecném zákoníku občanském z roku 1811.....	17
1.7 Úhrnek v občanském zákoník z roku 1950	19
1.8 Úhrnek v občanském zákoníku z roku 1964.....	20
1.9 Úhrnek v občanském zákoníku z roku 2012	21
2 Současná právní úprava	23
2.1 Rozbor legální definice.....	23
2.1.1 Úhrnek z hlediska gramatického	23
2.1.2 Úhrnek z hlediska sémantického	23
2.1.3 In Bausch und Bogen	24
2.1.4 Úhrnek z hlediska syntaktického	26
2.1.5 Jak stojí a leží.....	28
2.2 Úhrnek jako zvláštní způsob vymezení sekundárního předmětu plnění	29
2.2.1 Podmínky možnosti vymezení sekundárního předmětu plnění úhrnkem	31
2.2.1.1 Podmínka kvantity	31
2.2.1.2 Podmínka absence konkretizace předmětu převodu	33
2.2.1.3 Podmínka absence zákonného zákazu.....	35
2.3 Důsledek nesplnění podmínek.....	36
2.4 Úhrnek jako volba.....	37
2.5 Převod individuálně určené věci úhrnkem	38
2.5.1 Rozhodovací soudní praxe.....	38
2.5.2 Alternativní výklad zákonného ustanovení.....	40
2.5.3 Změna v kontextu přijetí nového občanského zákoníku	41
2.6 Právní důsledky užití ustanovení o převodu úhrnkem	43
2.6.1 Občanskoprávní odpovědnost.....	44
2.6.2 Povinnost plnit řádně.....	45
2.6.3 Vady faktické x vady právní	46
2.6.4 Vyloučení odpovědnosti absolutní x relativní.....	48
2.7 Opodstatnění speciální právní úpravy	49
2.7.1 Úhrnek jako nástroj pro převod nejakostního plnění	50
2.7.2 Úhrnek jako nástroj pro převod velkého množství zboží.....	52
2.7.3 Snadnost převodu	55
2.8 Zákonná definice de lege ferenda	56
3 Komparativní část	58
3.1 Úhrnek v rakouské právní úpravě.....	58
3.2 Úhrnek ve slovenské právní úpravě	59
3.3 Úhrnek ve Francouzské právní úpravě.....	60
3.4 Úhrnek v právní úpravě státu Louisiana	61
Závěr.....	63
Seznam použitých zkratk.....	65

Seznam použitých zdrojů.....	66
Abstrakt.....	71
Klíčová slova	71
Abstract	71
Key words.....	72

Úvod

Při vyslovení klíčového hesla úhrnek se většině odborné veřejnosti vybaví asociace s neodpovědností z povinnosti plnit řádně, část si předmětný institut dává do významového spojení s heslem *jak stojí a leží* a pouze malý zlomek je se svými znalostmi o institutu schopnen efektivně jít za literu zákona a komplexně o institutu pojednat. V rámci veřejnosti laické je zákonitě míra porozumění institutu ještě nižší, a jako taková často zdrojem nejistoty v právním jednání. Tento neutěšený stav je však nanejvýš paradoxní, vezmeme-li v potaz dlouhou historii institutu, který se v té které podobě vine jako pověstná ariadina niť nazpět nejrůznějšími právními předpisy až téměř ke kořenům české státnosti a je živoucím mementem římskoprávního vlivu na formování moderní evropské civilistiky. Ne však bez důvodu se tento zajímavý institut neseťkává v české kotlině s hloubějším porozuměním; prvek nejistoty je, ač se to může zdát zvláštní, institutu vlastní a byl důvodem pro relativně pozdní sjednocení, respektive znovusjednocení náhledu na jeho obsah a práva a povinnosti z tohoto obsahu vyplývající. K větší míře porozumění institutu nenahrávají ani některé další faktory lingvistického charakteru, kterými se autor práce v jejím průběhu též zaobírá. Právě důraz na snahu o objasnění nejednoznačných prvků institutu je jedním z hlavních motivů a cílů práce. Práce samotná se dělí na tři části. V první části se autor práce pokusí předložit ucelený přehled právních předpisů, ve kterých byl institut úhrnku v té které podobě v průběhu historie ukotven. Kromě právních předpisů platných v průběhu historie na území, které odpovídá hranicím dnešní České republiky, bude zvláštní důraz kladen na předpisy vázící se k prostoru střední Evropy a na ty právní předpisy, které jsou významné z hlediska pochopení a vývoje institutu. Ve druhé části práce dochází k rozboru aktuálně platné právní úpravy. Tato aktuálně platná úprava je podrobena jednak analýze právní (kapitola 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6), jednak analýze lingvistické, konkrétně z hlediska gramatického, syntaktického a sémantického (kapitola 2.1) Zmíněné kapitoly, které pojednávají o úhrnku samotném, jsou v závěru druhé části práce dále doplněny o pasáže, které jsou věnovány občanskoprávní odpovědnosti (oddíl 2.6.1.1 a 2.6.1.2) a o preskriptivní kapitolu (kapitola 2.8), ve které je předloženo možné řešení přetrvávajících nejistot skrze načrtnutí alternativní legální definice. Obsahem třetí části diplomové práce je několik komparativních oddílů, jejichž účelem je další prohloubení vědomostního záběru práce.

1 Historie pojmu úhrnek

1.1 Převod per aversionem

Úhrnek má svůj původ v římském právu, konkrétně v tzv. prodeji *per aversionem*.

Názor, že z tohoto druhu převodu věcí dnešní ustanovení o převodu věci úhrnkem vychází, v komentářové literatuře zastává vícero autorů, kupříkladu I. Feketová nebo J. Czirfush.

M.Feketová: „*Kúpa per aversionem znamená, že kupující nadobúda predmet kúpy jako celek bez rozlíšenia, či ide o individuálne alebo druhovo určené věci (a corpo non a misura)*“¹.

J.Czirfush: „*Zodpovednosť scudziteľa za vady veci je rovnako vylúčená aj v prípade, ak predmetom plnenia sú věci určené súhrnom (per aversionem), ktoré se prenechávajú jako jedon celok*“².

Podstatné jméno *aversionem* se jako součást různých spojení nachází v *digestech* Justiniánského kodexu hned na několika místech; Ulpianus obraty *in aversione vinus venit*³ a *per aversionem vendito*⁴ ve svém dopise Sabinovi užívá pro popis situace, kdy dochází k prodeji vína. Modestinus použil podobného obratu *res in aversione empti*⁵ v obecnější rovině, ve vztahu ke koupi věci.

Modestinus v páté knize *Digest*:

„*Došlo-li ke koupi věci per aversionem, přechází custodia na kupujícího, ačkoli ještě nedošlo k převzetí věci. To neplatí, jednal-li prodejce ve zlém úmyslu.*“⁶

Ulpianus v knize *dvacáté osmé k Sabinovi*:

„*Je-li víno prodáno per aversionem, přetrvává prodejci pouze odpovědnost za kustodii. Z toho vyplývá, že nedošlo-li k prodeji vína za tím účelem, aby bylo ochutnáno, neodpovídá prodejce ani za kyselost, ani za vznik plísně. Těžko však někdo koupí víno bez tohoto záměru, tedy tak, že víno nebude ochutnáno. Proto nebude-li ujednána lhůta k degustaci, kupec má právo*

¹ FEKETE, I., FEKETE OVÁ, M. *Občiansky zákonník: Prehľadný komentár*. Bratislava: EPOS, 2012. ISBN 978-80-8057-972-2, s. 644.

² CZIRFUSH, J. § 1918 [Věci jako stoja a ležia]. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J. a kol. *Občiansky zákonník II: komentár*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-770-5, s. 1735.

³ KRÜGER, P., MOMSEN, T., a kol. *Corpus Iuris Civilis*. In: HEINONLINE [právní informační systém]. Berlín: Apud Weidmannos, 1900. [cit.2023.05.07] Dostupné v právním systému HEINONLINE., s. 241.

⁴ Tamtéž, s. 241.

⁵ Tamtéž, s. 233.

⁶ „*Res in aversione empti, si non dolo venditoris factum sit, ad periculum emptoris pertinebit, etiamsi res adsignata non sit*“ (překlad vlastní) in: KRÜGER, P., MOMSEN, T., a kol. *Corpus Iuris Civilis*, s. 233.

ochutnat víno kdykoli, a dokud víno neochutná, nese nebezpečí zkysnutí vína a nebezpečí vzniku plísně prodejce. Přesný čas k degustaci zlepšuje postavení kupujícího.“⁷

A dále:

*„Je-li tedy víno prodáno per aversionem, konec kustodie nastává v momentu odebrání vína kupujícím, případně v dodatečné lhůtě, je-li dojednána. Není-li dodatečná lhůta dojednána, je třeba přihlížet k tomu, že prodejce nemůže ručit za custodii bez časového omezení...
...Bezpochyby musí být víno odebráno v době, kdy již amfory prodejce potřebuje upotřebit ke sklizni.“⁸*

Ačkoli se v překládaných úryvcích digest latinský výraz *aversionem* nachází ve spojení s různými větnými členy (*in aversione vinus venit, per aversionem vendito, res in aversione empta*), postupem času zjevně došlo, převážně v rovině akademické, k favorizaci spojení *per aversionem*, které v překladech latinských textů a v průběhu práce bude užívat i autor práce. Nutno však podotknout, že někteří akademici⁹ nepovažují spojení *per aversionem* za přiléhavé a správné. Jiné překlady digest upřednostňují namísto slovního spojení *per aversionem* obraty jako *in massa/in grosso/in monte*.¹⁰

Pro účely překladu budiž pouze doplněno, že v překládaném textu zmiňovaná *custodia* je odpovědnostní vztah založený na určité vnější události nezávislé na lidské vůli. *Custodia* je jednou z forem *casus minor*¹¹ (nižší náhoda), tedy takové nehody, která se sice nedala

⁷ „Si aversione vinum venit, custodia tantum praestanda est. Ex hoc apparet, si non ita vinum venit, ut degustaretur, neque acorem neque mucorem venditorem praestare debere, sed omne periculum ad emptorem pertinere: difficile autem est, ut quisquam sic emat, ut ne degustet. Quare si dies degustationi adiectus non erit, quandoque degustare emptor poterit et quoad degustaverit, periculum acoris et mucoris ad venditorem pertinebit: dies enim degustationi praestitutus meliorem condicionem emptoris facit.“ (překlad vlastní) in: KRÜGER, P., MOMSEN, T., a kol. *Corpus Iuris Civilis*, s. 241.

⁸ „Vino autem per aversionem vendito finis custodiae est avehendi tempus. Quod ita erit accipiendum, si adiectum tempus est: ceterum si non sit adiectum, videndum, ne infinitam custodiam non debeat venditor...
...Certe antequam ad vindemiam fuerint dolia necessaria, debet avehi vinum.“ (překlad vlastní) in: KRÜGER, P., MOMSEN, T., a kol. *Corpus Iuris Civilis*, s. 241.

⁹ ABATINO, B. Le belles infidèles e i Digesta traditi Per aversionem e pondere numero mensura emere nelle traduzioni ottocentesche in lingua italiana. In: UvA-DARE [Digitální akademický repozitář]. [cit. 2023.05.07], dostupné z <https://dare.uva.nl/search?identifier=35f76b2d-f9c5-46c4-92c9-976b5a12d146>. s. 321.

¹⁰ Tamtéž, s. 322.

¹¹ VLČEK, K. Vliv římského práva na současný občanský zákoník – přechod rizik ve smluvním právu. In: *Bulletin-Advokacie.cz*[online], 18.01.2013 [cit. 2023.05.07]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vliv-rimskeho-prava-na-soucasny-obcansky-zakonik-prechod-rizik-ve-smluvnim-pravu>.

předvídat, ale které se dalo zabránit.¹² Typickým příkladem takovéto náhody byla situace, kdy došlo k poškození již prodané věci domácími škůdci.¹³ Autor práce v českém překladu předmětných úryvků digest tento pojem nepřekládá, současná právní úprava s tímto konkrétním pojmem nepracuje. Měl-li by se nicméně autor práce pokusit o volný překlad, zvolil by slovní spojení: odpovědnost za škodu na věci vzniklou dílem náhody.

Vzhledem k faktu, že počin kodifikace císaře Justiniána proběhl až v 6. století našeho letopočtu a byl spíše deskriptivního charakteru, je možné vyslovit tezi, že převod věci in aversione byl pevnou součástí římského právního řádu i v předchozích stoletích, minimálně již ve třetím století našeho letopočtu, kdy se o něm zmiňuje Ulpianus.

Za povšimnutí stojí, že si jednotlivé úryvky navzájem odporují co do odpovědnosti za doposud nepřevzaté zboží zakoupené per aversionem. Nabízí se tedy dedukce, že na právech a povinnostech z tohoto druhu převodu vyplývajících nepanovala shoda. Oproti tomu se však Éva Jakab domnívá¹⁴, že v dobové právní praxi musel být tento druh převodu dobře znám; obchodníci nejenom že při transakcích konali podle zažitých právních forem, ale při užití té které formy si navíc byli vědomi práv a povinností z ní vyplývajících.¹⁵ Z toho Éva Jakab vyvozuje, že Ulpianem (a obdobně tomu i Modestinem) zvolený příklad nemá za cíl univerzální deskripci práv a povinností z institutu vyplývajících, nýbrž byl záměrně zvolen tak, aby mohlo být podáno interpretační stanovisko ke sporným bodům; „*Samozřejmě není vysvětlováno, nýbrž předpokládáno.*“¹⁶, tak Jakab.

Dle autora práce je tedy docela dobře možné, že otázka rozsahu a podmínek odpovědnosti za škodu na věci před převzetím zboží nebyla jediným idiosynkratickým prvkem závazků per aversionem, nýbrž jediným prvkem nejistým či přímo sporným. Ač by tedy z kontextu předložených úryvků nemuselo nutně rezultovat, že se jedná o přímého právního předchůdce dnešního institutu úhrnku, který je charakterizován primárně neodpovědností z vadného plnění, je třeba na tyto úryvky nahlížet v širších souvislostech a významové příbuzenství je možno předpokládat. I v případě, že by rozebírané úryvky konzumovaly veškerou materii

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ WOLFGANG, E., JAKAB, É., *Usus Antiquus Juris Romani*, Heidelberg: Springer Berlin, 2005. ISBN: 978-3-540-24463-9, s. 87.

¹⁵ Tamtéž, s. 87.

¹⁶ „Selbstverständliches wird nicht erklärt, vielmehr vorausgesetzt“ (překlad vlastní) in: WOLFGANG, E., JAKAB, É., *Usus Antiquus Juris Romani*, Heidelberg: Springer Berlin, 2005. ISBN: 978-3-540-24463-9, s. 88.

institutu, by vyloučení jakéhokoli příbuzenství bylo jistě unáhlené. Institut převodu úhrnkem prošel dlouhým vývojem, v některých historických obdobích byla problematika úhrnku spojována právě s nebezpečím vzniku škody na věci před jejím převzetím - otázka odpovědnosti z vadného plnění nebyla často zákonodárcem vůbec zpracována, viz následující kapitoly.

Právě spor o autentickou podobu originárního převodu per aversionem a s ním souvisejících práv a povinností může být důvodem, proč institut úhrnku prakticky až do 19. století trpěl až chronickou neustáleností svých podob a práv a povinností s ním spojených. Na vývoj institutu v čase a jeho zákonodárné vyjádření je tedy třeba nazírat prizmatem této počáteční nejistoty. Co je však relevantní – převod per aversionem (ať již byla práva a povinnosti z tohoto převodu jakákoli) byl znám již v době antického Říma a byl pevnou částí římskoprávní tradice.

1.2 Úhrnek v Právech městských království českého

Práva městská Království českého, známá též jako tzv. Koldínův zákoník, byla renesanční kodifikací městského práva, která de iure unifikovala v roce 1579 středověké městské právo v Čechách¹⁷. Zákoník Pavla Kristiána z Koldína představuje další článek ve vývoji institutu a dokládá, že ani ve středověku se úhrnek z právních předpisů nevytratil a byl součástí dobového právního systému. Úhrnek byl zmíněn v oddílu 8. předmětné kodifikace.

H.VIII. Práv městských Království českého¹⁸:

I. *„Povinnost na prodavače tato náleží, aby grunt aneb tu věc, kteraužby druhému chtěl a měl prodati, ukázal, jmenoval a vyslovil demonstrative, to jest, na oko ukázal a, jako prstem vyměře, obmezil. Jako ku příkladu. ‚Toto pole potud a s tímto tobě prodávám‘. ‚Dům tento, tak jakž jej nyní vidíš, ve všech čtyřech úhlech se vším tobě prodávám, krom že sobě toto vyvěnuji‘. ‚Tohoto vola aneb tuto krávu tobě prodávám‘ etc.,,*

II. *„Comprehensive, to jest, zahrnutím aneb záhrnkem, jinak collective prodávati slově, když jeden druhému ne jednukaždau věc obzvláště na oko při prodaji ukazuje, ale auhrnkem jistý*

¹⁷ MALÝ, K., SLAVÍČKOVÁ, P., SOUKUP, L a kol. Práva městská království českého, edice s komentářem. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3, s. 11.

¹⁸ Tamtéž, s. 217-218.

počet jmenuje. Jako ku příkladu. „Tisíc krokví aneb latí tobě prodávám aneb pauštím za deset zlatých.“ „Sto volů v stádu mém za osm set tolarů.“ „Šindele padesáte kop za čtyry toлары“ etc. Tu, ačkoli jednakaždá věc při takovém prodaji obzvláště na oko od prodavače kupci ukázána nebývá: vsak jednékaždé té věci způsob rozumem se obsahuje. A protož trh pořádný bude a kupec, z auplna do takového počtu věci kaupené k sobě přijma, zaplatiti je povinen bude.“

Ve zkrácené podobě pak zachytil Pavel Kristián z Koldína institut úhrnku i ve své Summě (Práva městská Království českého v krátkou summu uvedená)

H.VIII. Summa z práv městských Království českého¹⁹

I. „Povinnen jest prodavač tu věc, kterou prodauti chce, na oko ukázati, i jako prstem vyměřenau obmeziti.“

II. „Jinač prodaj jest, když se nětco auhrnkem prodává, a nepotřebuje očitého spatření; jako, kdyby kdo prodal tisíc latí za šest zlatých.“

Předložené články Práv městských království českého se sice nevyjadřují ani k otázce odpovědnosti či neodpovědnosti z vadného plnění, ani neřeší problematiku nebezpečí škody na věci před jejím předáním (z hlediska současné civilněprávní terminologie), ale minimálně se vyjadřují k otázce určitosti/neurčitosti předmětu převodu a řádnosti takového převodu. V případě převodu auhrnkem odpadá povinnost každou věc zvlášť ukázat, jmenovat či obmezit. Z hlediska čistě jazykového stojí za pozornost terminologická alternace zkoumaného pojmu, výraz *záhrnek*; dle soudu autora práce se záhrnek významově neliší od úhrnku, minimálně z litery rozebíraných článků významové diskrepanci nic nenapovídá. Tato terminologická alternativa postupem času zaniká a v dalších právních dílech se již neobjevuje. Inspiračním zdrojem Práv městských království českého bylo převážně právo norimberské²⁰ a od něj místně odvozené právní systémy, právo jihlavské a právo brněnské. S poměrně vysokou pravděpodobností je možno tvrdit, že minimálně v oblastech, ve kterých převážily systémy odvozené z práva norimberského, byl převod úhrnkem znám ještě před celouzemní kodifikací městského práva. Autor práce, veden snahou prokázat všeměstský charakter institutu, se zaobíral i právními knihami původními oblasti magdeburského městského práva, tedy

¹⁹ Tamtéž, s. 515.

²⁰ Tamtéž, s. 29.

právními knihami té oblasti, z jejichž práva Koldínova kodifikace primárně nevycházela, narazil však jak na objektivní, tak i na subjektivní limity své badatelské činnosti. Mnohé z dostupných zdrojů jsou buďto v důsledku své archaičnosti pro autora práce nesrozumitelné (Saské zrcadlo) nebo neobsahují celou materii městského práva (Míšeňská právní kniha). Zevrubnější výzkum presence institutu v tom kterém sebrání městského práva u nás či v zahraničí by dopomohlo jak k osvětlení středověkého vývoje institutu, tak k bližší dokumentaci pronikání římského práva do právních systémů té doby.

Obečně však právě v oblasti městského práva došlo k ovlivnění římským právem²¹, proto není překvapivé, že převod věcí úhrnkem našel v městských právních systémech své vyjádření.

1.3 Úhrnek v Codex Thesianus universalis

Koldínův zákoník posloužil následně jako inspirační východisko²² pro Codex Thesianus universalis, osvícenskou předlohu zákona, která sice nikdy nedosáhla platnosti²³, ale k jejímu přijetí, ostatně jako ke všem navazujícím kodifikačním pokusům, probíhaly široké diskuze.²⁴ Úhrnek je v návrhu vzpomínán a jeho přítomnost v prvním pokusu o komplexní civilistickou kodifikaci předznamenává jeho zakotvení v budoucích kodexech. Úhrnek je ve zmiňované osnově možno nalézt pod § 380. Pro širší kontext jeho zařazení autor práce přikládá i § předcházející.

Teil III, Caput IX Von Kauf und Verkauf (Část třetí, hlava pátá o prodeji a nákupu):

§ 377. „*Oproti tomu ve všech následujících případech žaloba pro zkrácení nebude pokračovat...*“²⁵

§. 380. „*Za páté, při koupi úhrnkem, u úplatného přenechání celé pozůstalosti, nebo též je-li tímto způsobem prodáno vícero věcí nestejného druhu, tak že je na každou z nich zvlášť stanovena určitá cena, pak ačkoli některé z těchto věcí svoji hodnotou zdaleka nedosahují ani*

²¹ FALADA, D. Recepce římského práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN: 978-80-7380-603-3, s. 149.

²² MALÝ, K., SLAVÍČKOVÁ, P., SOUKUP, L a kol. Práva městská království českého, edice s komentářem. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3, s. 19.

²³ FILLAFER, F. Aufklärung habsburgisch. Staatsbildung, Wissenskultur und Geschichtspolitik in Zentraleuropa 1750 - 1850. Göttingen: Wallstein Verlag, 2020. ISBN 978-3-8353-3745-9, s. 339.

²⁴ Tamtéž, s. 361 a násl.

²⁵ „Dahingegen höret die Klage wegen einer Verkürzung in allen folgenden Fällen auf“ (překlad vlastní) in: Codex Thesianus universalis, Teil III, Caput IX Von Kauf und Verkauf.

*poloviny skutečné ceny nebo naopak skutečnou cenu vysoce převyšují, pak se přeci jedna s druhou započte.*²⁶

Kromě těchto dvou ustanovení se v kodexu institut na jiných místech nevyskytuje, nicméně i z těchto pouhých dvou ustanovení lze učinit relevantní závěry. Úhrnek měl být jedním z pěti zákonných důvodů, pro který mělo dojít k odmítnutí žaloby pro zkrácení. V této předloze se institut úhrnku začíná přibližovat modernímu pojetí, kdy těžištěm regulace je neodpovědnost z vadného plnění. Z následného Josefinského občanského zákoníku z roku 1786 se institut vytratil, obligační část v něm nebyla vůbec obsažena. Hortenova i Martiniho osnova s pojmem úhrnek (in Bausch und Bogen) taktéž pracovaly.

1.4 Úhrnek ve Všeobecném pruském zemském zákoníku z roku 1794

První platná souborná kodifikace civilního práva²⁷, ve které výše popsaná praxe převodu blíže nespecifikovaného souboru věcí našla své právní vyjádření, byl Pruský zemský zákoník (dále jen prALR) z roku 1794. Z důvodu spojení civilně a trestněprávních norem (viz druhý díl zákoníku) v jednom zákoníku ještě není možné tento právní kodex označit za zcela moderní, nehledě na jeho kazuistickou podstatu, nicméně je to právě kazuistika, která z tohoto předpisu dělá cenný zdroj poznání dobového vnímání institutu a osvětluje původ některých představ, které se stran úhrnku udržely mezi odbornou veřejností do dnešní doby. Dalším idiosynkratickým prvkem a důvodem pro zařazení tohoto zahraničního právního kodexu do výběru jinak tuzemských právních předpisů je zvláštní regulace odpovědnosti z vad při převodu úhrnkem; z textu zákona vyplývá, že převodce neručí pouze za množstevní vady věci, což je v kontextu historie právní úpravy pozoruhodné řešení.

V obsáhlém zákoníku byla ustanovení ohledně převodu in Pausen und Bogen (Úhrnku) zařazena do 11. dílu 1. části „von den Titeln zur Erwerbung des Eigenthums, welche sich in Verträgen unter Lebendigen gründen“ („O právních titulech k nabytí majetku, které se

²⁶ „Fünftens, in kaufen in Bausch und Bogen, als da eine ganze Erbschaft kauflich überlassen würde, oder da auch mehrere Dinge von Ungleicher Güte dergestalten verkauft werden, das auf deren jedes insonderheit ein gewisser Preis gesetzt sei, dann obschon einige Stücke darunter vieles über oder unter der Hälfte des rechten Werts betragen, so wird doch Eines mit dem Anderem vergolten.“(překlad vlastní) in: Codex Theresianus universalis, Teil III, Caput IX Von Kauf und Verkauf.

²⁷ KLAUS, L. [Das Privatrecht Im „Allgemeinen Landrecht Für Die Preußischen Staaten“ von 1794]. In: Archiv Für Die Civilistische Praxis [online]. Svazek 194., Mohr Siebeck GmbH & Co. KG, 1994. [cit. 2023.05.07]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40995585> [online digitální repozitář]. S. 521.

zakládají smlouvami mezi žijícími“). Převodu in Pausen und Bogen (úhrnku) je vyčleněn celý jeden oddíl, ve kterém je uvedeno množství ustanovení v závislosti na předmětu majetkového převodu. Autor práce si pro ilustraci předkládá překlady některých z nich.

Bey Verkäufen in Pausen und Bogen (Při prodejších úhrnkem):

§. 83. „Dojde-li k prodeji statku, jak stojí a leží, pak je k příslušenství řazeno vše, co se v době uzavření smlouvy nacházelo uvnitř nebo při tomto statku, a bylo nutné k užívání tohoto statku, k usnadnění hospodářského provozu nebo čeho doposud bylo užíváno.“²⁸

§. 90. „Vyvstane-li při koupi prodejny úhrnkem pochybnost ohledně zásob v této prodejně, pak se v tomto sporném případě má i přes povahu převodu úhrnkem za to, že k převodu těchto zásob nedošlo.“²⁹

§. 91. „Oproti tomu se při převodu knihovny nebo věcné sbírky tímto způsobem za převedené považují také sochy a další předměty, které doposud sloužily převáděným předmětům ke zkrášlení.“³⁰

Autor práce je přesvědčen, že právě k posledku zmíněný případ převodu knihovničky či sbírky předmětů byl následně převzat doktrínou jako typický a do dnešní doby je možné ho v recyklované podobě najít v učebnicích a komentářové literatuře.³¹

Několik dalších ustanovení ohledně úhrnku je pak zařazeno v jiných dílech prALR, kupříkladu v dílu 9. „Von der Erwerbung des Eigenthums überhaupt“ (O nabývání

²⁸ „Ist ein Landgut, wie es steht und liegt, verkauft, so wird unter dem Zubehör alles das begriffen, was zur Zeit des geschlossenen Kaufs in oder bey demselben vorhanden und zum Nutzen, oder zur Bequemlichkeit im Betriebe der Wirthschaft erforderlich, oder dazu schon bisher im Gebrauche gewesen ist.“ (překlad vlastní) in: §. 83 prALR z roku 1794.

²⁹ „Bey einem auch in Pausch und Bogen verkauften Kramladen, sind dennoch die Waarenvorräthe, im zweifelhaften Falle, nicht für mitverkauft anzusehen.“ (překlad vlastní) in: §. 90 prALR z roku 1794.

³⁰ „Dagegen werden zu einer solchergestalt verkauften Bibliothek oder Naturaliensammlung auch Bildsäulen und andre Sachen, die bisher zur Auszierung der Bücherschränke und Naturalienbehältnisse gebraucht worden, mit gerechnet.“ (překlad vlastní) in: §. 91 prALR z roku 1794.

³¹ Např. HULMÁK a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo, obecná část (§1721-2054). Komentář. 1. vydání, 2014, Nakladatelství C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0 & VOJČÍK Peter a kol. Občiansky Zákoník. Stručný komentár. Druhé, doplnene a prepracované vydanie. ISBN: 978-80-8078-249-8.

vlastnického práva celkově) a dílu 21. „Von Gerechtigkeiten der Grundstücke gegen einander“ (O právech sousedících pozemků).

Je bezpochyby škoda, že císař Fridrich Wilhelm II. ve vztahu ke kodexu vyhlásil zákaz interpretace a zákaz vzniku sekundární komentářové literatury³² (Kommentierungsverbot); dobové komentáře by jistě byly přínosem pro další akademický výzkum.

Pruský zemský zákoník nebyl jediným předpisem na území tehdejší Svaté říše římské, potažmo nástupnických státních útvarů, kde byl institut úhrnku ukotven; příkladem je Bádenský zemský zákoník z roku 1810.

1.5 Úhrnek v Západohaličském zákoníku z roku 1797

Svoji manifestaci našel úhrnek i v tzv. Západohaličském zákoníku z roku 1797 (Westgalizisches Gesetzbuch), pilotáži císařské legislativy, kterou byl na malém území polské Haliče (něm. Galizien) testován připravovaný Všeobecný občanský zákoník.³³ Tento obsáhlý civilistický kodex je významný a pro své výrazné přiblížení se moderním legislativním standardům (jedná se o přímý předstupeň ABGB). Ustanovení ohledně převodu věcí in Pautsch und Bogen bylo zařazeno do 5. dílu „Vom Tausche“ třetí části zákoníku.

Vom Tausche (O výměně):

§. 162. „*Jsou-li věci sjednány tak, jak stojí a leží, nebo úhrnkem, a sice nebyvše měřeny, počítány a váženy, a bez určení jakosti, poctivě a bez nebezpečí podvodné směny, bez úmyslného zatajování skutečného stavu a uvádění stavu nepravého, pak žádná ze stran neodpovídá za vady vyskytnuvší se na věci.*“³⁴

Obrat in Pautsch und Bogen nalezneme i v dalších dílech předmětného právního předpisu, včetně dílu 5. „Vom Kaufe“; zde však pouze v souvislosti k věcem, které mají teprve

³² STEGMAYER, W. Das Preussische Allgemeine Landrecht und seine staatsrechtlichen Normen. Berlin: Duncker & Humblot GmbH, 2014. ISBN: 978-3-428-13904-0, s. 17.

³³ WENDEHORST, CH. [Ist das Kodifikationsstreit entschieden?] In: FENYVES, A., KERSCHNER, F., VONKILCH A. 200 Jahre ABGB Evolution einer Kodifikation. Wien: Verlag Österreich, 2012. ISBN: 978-3-7046-5773-2, s. 22.

³⁴ „Werden Sachen, so wie sie stehen und liegen, oder in Pausch und Bogen, nämlich ohne Zahl, Maaß und Gewicht, und ohne irgend eine Beschaffenheit zu verabreden, treulich und ohne Gefährde vertauschet, wird nichts Wahres vorsätzlich verschwiegen, und nichts Falsches vorgegeben; so ist kein Theil für die daran entdeckten Fehler verantwortlich.“ (překlad vlastní) In: §. 162 Západohaličského zákoníku z roku 1797.

vzniknout (die noch zu erwarten stehen), tedy pouze ve vztahu k tzv. aleatorním smlouvám. Viz §194 Západogalicijského zákoníku.

Je třeba podotknout, že tato podoba ustanovení v českých zemích nikdy neplatila a autor práce ji uvádí pouze pro její vztah k Všeobecnému občanskému zákoníku a širší kontext práce. Zařazení ustanovení pouze do oddílu týkajícího se směny věcí, a tudíž možná aplikovatelnost v rámci směny, je nový přístup k institutu a jeho uplatnitelnosti. Za povšimnutí rozhodně stojí změna znění a systematického zařazení ustanovení v AGBG oproti této původní verzi v Galicijském zákoníku. Neméně zajímavé jsou i rozdíly k již zmíněnému Pruskému zemskému zákoníku ze stejné doby.

1.6 Úhrnek v Obecném zákoníku občanském z roku 1811

Na historickém území Království koruny české začala ustanovení ohledně úhrnku působit spolu s účinností Obecného občanského zákoníku z roku 1811 (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie), který, jak již název napovídá, platil ve všech dědičných zemích rakouského mocnářství. Tímto ukotvením v první moderní civilistické kodifikaci došlo též k specifikaci a popularizaci institutu.

Vyjádření úhrnek došel v ustanovení 930 Všeobecného občanského zákoníku.

§ 930 všeobecného občanského zákoníku: *„Odevzdají-li se věci úhrnkem, totiž tak, jak stojí a leží, nebyvše počítány, měřeny a váženy, není odevzdávající zavázán z vad, které se na nich shledají, vyjímajíc případ, že nedostává se vlastnosti, kterou nesprávně předstíral, nebo kterou si příjemce vymínil.“*

Praktika převodu souboru věcí bez bližší specifikace údajů o těchto převáděných věcech byla opět nazvána úhrnkem. Poprvé ovšem došlo ke stanovení podmínek přípustnosti aplikace ustanovení – při odevzdání věcí úhrnkem, a stanovení důsledku odevzdání věcí tímto způsobem – neodpovědnost z vad za takto převedené věci.

Systematicky bylo toto ustanovení zařazeno do 17. hlavy „o smlouvách a právních jednáních vůbec“ 2. dílu „o právu k věcem“, k ustanovením ohledně správy věci. Správou věci je řečí dnešního občanského zákoníku třeba rozumět odpovědnost z vadného plnění.

K tomuto základnímu ustanovení ohledně převodu věci úhrnkem se různým způsobem vázala i ustanovení další, kupříkladu ustanovení § 1049, které ve své druhé větě upravuje nebezpečí přechodu škody na věci, pokud ke směně dojde úhrnkem.

§1049 Všeobecného občanského zákoníku: *„Jiná zhoršení věci, která se v mezidobí náhodou stala, a břemena jdou na vrub držitelův. Bylo-li však s věcmi nakládáno úhrnkem, postihuje nahodilá zkáza jednotlivých kusů přejímatele, nebyl-li tím jinak celek znehodnocen přes polovici ceny.“*

Ustanovení se nevztahovalo pouze na případy směny, nýbrž i na případy koupě;

§ 1064 Všeobecného občanského zákoníku: *„O nebezpečnosti a užitečnosti věci sice koupené, ale ještě neodevzdané, platí tytéž předpisy, které byly dány při smlouvě směnné (§ 1048 až 1051).“*

Dále bylo možné institut úhrnku nalézt i v hlavě 25. „O smlouvách nájemních (pachtovních), o dědičný pacht a o dědičný úrok.“ a hlavě 29. „O smlouvách odvážných“.

§ 1099 Všeobecného občanského zákoníku: *„Při pronájmech nese všechna břemena a dávky pronajímatel. Při vlastních pachtech, staly-li se úhrnkem, přejímá pachtýř kromě hypotekárních zapsaných břemen všechna ostatní; byl-li však pacht sjednán podle rozpočtu, nese ona břemena, která byla od výtěžku odečtena nebo která musí býti zapravována toliko z plodů a nikoli z pozemku samého.“*

§ 1269 Všeobecného občanského zákoníku: *„Kdo koupí budoucí užítky věci úhrnkem; nebo kdo koupí naději na ně za určitou cenu, činí odvážnou smlouvu; nese nebezpečnosti, že bude očekávání zcela zmařeno; náleží mu však také všechny dosažené řádné užítky.“*

Všeobecný občanský zákoník platil až do roku 1950, kdy došlo k přijetí středního občanského zákoníku.

1.7 Úhrnek v občanském zákoník z roku 1950

Občanský zákoník z roku 1950, nazývaný také Střední, byla kodifikace civilního práva vydaná během právní dvoutletky, která měla za cíl při přestavbě stávajícího právního řádu reflektovat nejvýznamnější politické, ekonomické a sociální proměny uskutečněné v bezprostředně poválečném období a po únoru 1948.³⁵ Toto hodnocení se jeví jako poměrně strážlivé v porovnání s pohledem Ireny Pelikánové, která vydání nového právního předpisu vnímá jako záměrné přerování právní kultury vyrůstající ze staletí historického vývoje tak rozhodným způsobem, že je dodnes obtížné tomu uvěřit.³⁶ I přes značnou redukci občanskoprávní materie - takřka na jednu čtvrtinu oproti doposud platnému Všeobecnému občanskému zákoníku³⁷ - se institut úhrnku v nově platné kodifikaci udržel, doznal však hned několika změn.

Nejvýraznější změnou je celková novela znění ohledně převodu věcí úhrnkem, kdy došlo jak k výraznému posunu směrem k dnešní podobě ustanovení, tak k terminologickým odchylkám, se kterými se již dnes nesetkáme.

§ 228 občanského zákoníku: *„Přenechají-li se věci, jak stojí a leží (úhrnkem), neodpovídá zcizitel za jejich vady, ledaže věci nemají vlastnost, o níž zcizitel ujistil, že jí mají, nebo kterou si nabyvatel výslovně vymínil.“*

Jak vidno z komparace se zněním ustanovení z roku 1811, došlo v předmětné definici k vypuštění těch částí definice, které měli za úkol blíže specifikovat a dovysvětlit povahu převodu úhrnkem, konkrétně jde o tuto část: „...nebyvše vázány, měřeny a váženy...“. Dále došlo ke změně samotného označení převodu, kdy namísto převodu úhrnkem je nadále praxe označována jako převod úhrnem. O důvodech výše provedených změn, které modifikují praxi zaběhlou 139 let, se můžeme pouze dohadovat. Důvodová zpráva, která byla k zákoníku vydána, se k účelu a k povaze změn bohužel nevyjadřuje. Je však pravděpodobné, že samotná myšlenka výraznější modifikace předmětného ustanovení se objevila až po druhé světové válce, vzhledem k vládní verzi občanského zákoníku z roku 1937, která nedošla svého přijetí tehdejší parlamentem, a která po konci druhé světové války posloužila jako jeden ze zdrojů

³⁵ BLÁHOVÁ, I., BLAŽEK, L., KUKLÍK J. Právní dvoutletka, Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století. Praha: Auditorium, 2014. ISBN: 978-80-87284-52-0, s. 58.

³⁶ PELIKÁNOVÁ, I. [Právní úprava ekonomických vztahů v období 1948 – 1989, její povaha a důsledky.] In: MALÝ, K., SOUKUP, L. Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989. Praha: Karolinum, 2004. ISBN:80-246-0863-4, s. 447.

³⁷ Tamtéž, s. 447.

pro nově vypracovávaný zákoník. V návrhu občanského zákoníku z roku 1937 bylo ustanovení pozměněno pouze minimálně, a to spíše opačným směrem k větší preciznosti, dodáním příslovečného určení jako celek.

§ 771 Vládního návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník: „*Odevzdají-li se věci úhrnkem, totiž tak, jak stojí a leží, jako celek a nikoli se zřetelem k počtu, míře a váze, neodpovídá zcizitel za vady, které se na nich shledají, leč by věci neměly některé vlastnosti, o které zcizitel v odporu se skutečností ujistil, že ji mají, nebo kterou si nabyvatel vymínil.*“

Vypuštění pojmu úhrnek a jeho nahrazení termínem úhrn mohlo být motivováno jazykovými důvody a zákonitostmi, viz část 2. práce.

Úhrnek se (v podobě modifikované na úhrn) stejně jako ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811 objevuje v ustanovení o koupi budoucích užiteků věci úhrnem (§ 373), ustanovení o nahodilé zkáze věci před přechodem nebezpečí škody na věci při směně věci úhrnkem však již v novém kodexu absentovalo, stejně jako ustanovení o pachtech, pokud k nim došlo úhrnkem.

Co se naopak nezměnilo, je zařazení ustanovení o převodu úhrnem k odpovědnosti z vadného plnění, které ve středním občanském zákoníku není nazvané správa věci, ale odpovědnost za vady.

1.8 Úhrnek v občanském zákoníku z roku 1964

Další modifikace se úhrnek dočkal v roce 1964, kdy byl Národním shromážděním Československé socialistické republiky přijat nový občanský zákoník, zákon č. 1964/40 Sb. Tento zákon byl specifickým počinem, kdy došlo ke zvláštnímu disperznímu řešení právního systému a občanský zákoník ztrácí svoji subsidiaritu k ostatním soukromoprávním předpisům³⁸

³⁸ PELIKÁNOVÁ, I. [Právní úprava ekonomických vztahů v období 1948 – 1989, její povaha a důsledky.] In: MALÝ, K., SOUKUP, L. Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989. Praha: Karolinum, 2004. ISBN:80-246-0863-4, s. 447-448.

Došlo-li v předchozí kodifikaci k proměně názvu institutu z úhrnku na úhrn, v občanském zákoníku z roku 1964 ztrácí legální status jak termín úhrn, tak termín úhrnek. Zákonodárce tyto pojmy dále neužívá a praxi převodu blíže nespecifikovaného souboru věcí označuje jako „převod jak stojí a leží“. Zákonodárce tímto krokem dále prohlubuje trend započatý s účinností předchozího občanského zákoníku, kdy stěžejní roli v definici namísto termínu úhrnek přebírají jiné výrazy. Důvodová zpráva k zákonu se k uskutečněným změnám opět nevyjadřuje.

§ 501 zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník

„Přenechá-li se věc jak stojí a leží, neodpovídá zcizitel za její vady, ledaže věc nemá vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo kterou si nabyvatel výslovně vymínil.“

Pojem úhrnek se však neztratil z definice Mezinárodního obchodního zákoníku, který byl přijat pouhý rok před přijetím občanského zákoníku z roku 1964. Je možno si povšimnout vysoké míry podobnosti legálních definic v obou předpisech.

§ 309 zákona č. 101/1963 Sb. zákon o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku

„Prodá-li se zboží jak "stojí a leží" (úhrnkem) neodpovídá prodávající za jeho vady, ledaže zboží nemá vlastnosti, které prodávající výslovně přislíbil nebo které si kupující výslovně vymínil.“

Stejně jako v případě středního občanského zákoníku se úhrnek (v podobě modifikované na úhrn) dále objevuje v ustanovení o koupi budoucích užiteků věci úhrnem (§ 595).

Ustanovení o převodu věci *jak stojí a leží* se řadilo do pododdílu s názvem Odpovědnost za vady, stejně jako tomu bylo v případě středního občanského zákoníku z roku 1950.

1.9 Úhrnek v občanském zákoníku z roku 2012

Přijetí „nového“ občanského zákoníku v roce 2012 mělo za následek další proměnu ustanovení o převodu úhrnkem. Definičním nositelem a nejvýznamnějším prvkem je stále obrat *jak stojí a leží*, nicméně úhrnek jako termín byl ze strany zákonodárce do definice navrácen. Proč se k tomuto kroku zákonodárce rozhodl, je nejasné; osnova se k předmětnému ustanovení bohužel nevyjadřuje.

§ 1918 zákona č. 89/2012 sb. Občanský zákoník

„Přenechá-li se věc jak stojí a leží (úhrnkem), jdou její vady k tíži nabyvatele. To neplatí, nemá-li věc vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo již si nabyvatel vymínil.“

Stejně jako v předchozích kodexech se termín úhrnek vyskytuje v ustanovení o koupi budoucích užitků věci úhrnkem (§ 2083), zároveň se do právního řádu navrátilo ustanovení o nahodilé zkáze věci před přechodem nebezpečí škody na věci při směně věci úhrnkem (§2185).

Na rozdíl od přechozích zákoníků není ustanovení o převodu věci úhrnkem zařazeno pod odpovědnost z vad, nýbrž do oddílu s názvem Splnění.

2 Současná právní úprava

2.1 Rozbor legální definice

V následující kapitole se pokusím o co možná nejzrubnější a nejkomplexnější rozbor jednotlivých prvků legální definice; v rámci analýzy se na institut zaměřím jak z hlediska právního, tak s využitím metodiky a poznatků z relevantních lingvistických disciplín.

2.1.1 Úhrnek z hlediska gramatického

§ 1918 zákona č. 89/2012 sb. Občanský zákoník

„Přenechá-li se věc jak stojí a leží (úhrnkem), jdou její vady k tíži nabyvatele. To neplatí, nemá-li věc vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo již si nabyvatel vymínil.“

Optikou gramatiky je úhrnek součástí větné stavby, rozvíjející vedlejší větný člen v podobě příslovečného určení způsobu. Jako takový rozvíjí ve větě sloveso přenechat uvedením určité okolnosti, za které k onomu přenechání dochází. Na otázku „Jakým způsobem dochází k přenechání věci?“ odpovídáme „Úhrnkem“ či „Jak stojí a leží“. Pro účely jazykové analýzy nebudu dále výše zmíněné jazykové termíny „úhrnek“ a obrat „jak stojí a leží“ směšovat.

2.1.2 Úhrnek z hlediska sémantického

Úhrnek je možné najít hned v několika slovnících. Příruční slovník jazyka českého termín úhrnek zná³⁹, a kromě jeho alternativního zápisu (ouhrnek) obsahuje i stručnou vysvětlivku k významu pojmu: úhrn, souhrn.

Dalším slovníkem, který pojem úhrnek obsahuje, je Elektronický slovník staré češtiny. Stejně jako předchozí korpus i tento slovník se ve vztahu k úhrnku vyjadřuje spíše lakonicky. K

³⁹ HUJER, O., SMETÁNKA, E., WEINGART, M. a kol: Příruční slovník jazyka českého [online]. In: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [online]. [cit.2022.12.28]. Dostupné z: https://psjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledej&heslo=%C3%BAhrnek&where=hesla&zobraz_ps=ps&zobraz_cards=cards&pocet_karet=3&numchange=no¬_initial=1.

objasnění významu slova úhrnek taktéž používá synonymické výrazy, konkrétně úhrn, souhrn, součet, celek⁴⁰.

V podobném duchu se nesla snaha o přiblížení významu pojmu prostřednictvím slov příbuzných.

Přídavné jméno úhrnný je kupříkladu ve Slovníku spisovného jazyka českého prezentováno jako týkající se úhrnu, celkový, opakem částečného⁴¹.

2.1.3 In Bausch und Bogen

Vzhledem k existenci hned několika jazykových verzí původního civilního kodexu z roku 1811 je možné si pro dokonalé porozumění významu pojmu úhrnek vypomoci jazykovým rozbořem jeho rakouského protějšku. Slovní spojení „in Bausch und Bogen“, které v rakouském všeobecném občanském zákoníku (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch) figuruje v paralelním ustanovení v nezměněné podobě již od roku 1811, se v prvotní verzi ustanovení nacházelo z hlediska syntaxe na stejné pozici ve větě a zjevně plnilo v předmětném ustanovení identickou funkci. Vzhledem k dobové lingvistické a socioekonomické situaci je pravděpodobné, že německý obrat „in Bausch und Bogen“ byl spolu s celou německou verzí originárním počinem a česká verze civilního kodexu pouze odvozeným přepisem. I z tohoto důvodu je třeba si německou jazykovou verzi ustanovení blíže rozebrat.

Porovnání obou jazykových verzí:

§ 930 ABGB

„Werden Sachen in Pausch und Bogen, nämlich so, wie sie stehen und liegen, ohne Zahl, Maß und Gewicht übergeben; so ist der Uebergeber, außer dem Falle, daß eine von ihm

⁴⁰ Elektronický slovník staré češtiny[online]. Praha, oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2006–2007, dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz> [cit.28.12.2022].

⁴¹ Slovník spisovného jazyka českého [online] In: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [online]. [cit.2022.12.28]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C3%BAhrnn%C3%BD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

fälschlich vorgegebene, oder von dem Empfänger bedungene Beschaffenheit mangelt, für die daran entdeckten Fehler nicht verantwortlich.“

X

§ 1918 zákona č. 89/2012 sb. Občanský zákoník

„Odevzdají-li se věci úhrnkem, totiž tak, jak stojí a leží, nebyvše počítány, měřeny a váženy, není odevzdávající zavázán z vad, které se na nich shledají, vyjímajíc případ, že nedostává se vlastnosti, kterou nesprávně předstíral, nebo kterou si příjemce vymínil.“

Ke slovnímu spojení Bausch und Bogen je možné najít nejen věcně obsáhlejší jazykový rozbor, nýbrž i lingvistické teorie stran etymologie předmětné jazykové kolokace.

V Digitálním slovníku německého jazyka⁴² je obrat in Bausch und Bogen veden jako vícevýznamové příslovecné určení, jehož významu nejbližší odpovídají synonyma:

Gänzlich	Úplně, naprosto
Insgesamt	Dohromady, celkově
Ohne Einzelheiten zu beachten	Bez zohlednění jednotlivin
Alles in allem	Dohromady, summa summarum
Ganz und gar	Celkově, úplně, naprosto

Pohledem lexikologické teorie je zkoumané slovní spojení zvláštním typem frazeologismu.

František Čermák chápe pojem frazeologismus či frazém jako určité *„jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. Několika málo).“*⁴³

Z hlediska systematiky frazeologie se frazém in Bausch und Bogen řadí mezi tzv. Binominály (v němčině označovány též jako Zwilingsformeln či Paarformeln). Binominálem je dle Haralda Burgera myšlena taková dvojice identických slov nebo slov stejného slovního druhu, která je spojena prostřednictvím spojky nebo předložky.⁴⁴

⁴² [IN BAUSCH UND BOGEN] in: DWDS – Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache [online], Berlin: Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften, dostupné z: <[https://www.dwds.de/wb/in Bausch und Bogen](https://www.dwds.de/wb/in_Bausch_und_Bogen)> [cit.12.09.2023].

⁴³ ČERMÁK, F. Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN:978-80-246-1371-0, s. 31.

⁴⁴ BURGER, H. Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Schmidt, 2010. ISBN 978-3-503-12204-2, s. 43.

Frazém in Bausch und Bogen dle názoru jazykovědce Jacoba Grimma⁴⁵ pochází ze zemědělské oblasti, konkrétně ze zeměměřičství. Obrat Bausch und Bogen se vztahoval k hranicím pozemku, kdy Bausch mělo označovat tu část plochy pozemku vybíhající směrem pryč od těla pozemku, čímž se prakticky zakusuje do pozemku mezujícího. Boge je oproti tomu ta část plochy pozemku, která se do těla pozemku prohýbá, čímž ho naopak zmenšuje. Boge je určitý ohyb (Delle), Bausch výdut' (Beule).

Další pregnantní vysvětlení přinesl Jacob Grimm v Německém slovníku: „*V případě hranic znamená ‚Bausch‘ tu směrem ven a ‚Boge‘ tu směrem dovnitř vybíhají část plochy, proto také frazém ‚In Bausch und Bogen‘, jedno oproti druhému, vcelku, per aversionem, ergo o kolik se na jedné straně nedostává, o tolik víc přinese strana druhá*“⁴⁶

Jiní jazykovědci nespátřují původ frazému v zemědělství, ale v papírnickém řemeslu; tato teorie je však označována za málo pravděpodobnou.⁴⁷

Autor diplomové práce si je vědom, že zkoumaná problematika by systematicky mohla být rozvinuta jak v oddílu historickém, tak jako součást právně komparativních úvah, z důvodu co možná nejpreciznějšího vymezení klíčového pojmu úhrnek se však nad významem frazeologismu in Bausch und Bogen zamýšlí právě v této části diplomové práce.

2.1.4 Úhrnek z hlediska syntaktického

Dalším vodítkem k ozřejmění významu úhrnku může být netradiční postup legislativce při vytváření předmětné právní úpravy. Uzavření zkoumaného pojmu do závorek lze považovat za určitý krok explikativního charakteru, není však již zřejmé, co přesně chtěl zákonodárce

⁴⁵ [BAUSCH] In: GRIMM, J., GRIMM, W. Deutsches Wörterbuch. [online] Band 1: A–Biermolke – (I). Leipzig: S. Hirzel, 1854, Sp. 1198–1199. Dostupné z: <https://woerterbuchnetz.de/?sigle=DWB#1>. [cit.11.09.2023].

⁴⁶ „bei grenzen heiszt bausch die auswärts, boge die einwärts gehende fläche, bausch das schwellende, boge das einbiegende, daher die redensart in bausch und bogen, eins gegen das andere, im ganzen, in folle genommen; etwas in bausch und bogen kaufen, aversione emere, so dasz was auf der einen seite abgeht die andere wieder einbringt.“ (překlad vlastní) in: GRIMM, J., GRIMM, W. Deutsches Wörterbuch. Band 1: A–Biermolke – (I). Leipzig: S. Hirzel, 1854, Sp. 1198–1199.

⁴⁷ RÖHRICH, L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. Fünfte Auflage. München: Herder, 2001. ISBN: 3-451-05200-8. S. 163.

upřesnit. Buď zákonodárce váže vysvětlivku k ustanovení 1918 jako celku, nebo pouze k jeho části, k procesu přenechání věci jak stojí a leží. Pro oba náhledy na funkci této vsuvky ve větě existují validní argumenty.

Významové ztotožnění termínu úhrnek s kolokací *jak stojí a leží* lze dovodit ze znění prvního ustanovení z roku 1811, které oba pojmy usouvztažňovalo (viz historický oddíl). Slovní spojení *jak stojí a leží* má v tomto ustanovení povahu určité specifikační funkce, tak jako ji má věta následující. Předmětnou větu lze taky přeformulovat do podoby: „Odevzdání věci úhrnekem je takové odevzdání věci, kdy se věci odevzdávají jak stojí a leží, nejsou počítány, měřeny ani váženy.“

Stěžejním prvkem hypotézy je pojem úhrnek, který je následně rozvíjen prostřednictvím dalších výrazů ve snaze o co možná nejpřesnější vystižení jeho významu.

Zamýšlenou významovou totožnost těchto dvou pojmů lze dovodit i ze znění nynějšího ustanovení, konkrétně ze syntaktického umístění pojmu úhrnek právě za výraz *jak stojí a leží*, z čehož lze dovozovat snahu zákonodárce, aby na mezi předmětnými pojmy došlo k vytvoření určitého významového pouta. Z hlediska syntaxe a systematiky je třeba předpokládat, že umístění zkoumaného termínu do předmětné pozice není činěno bez účelu. Pokud by chtěl zákonodárce termínem úhrnek zastřešit celé ustanovení, mohl umístit závorku do odlišné pozice či zcela mimo text samotné právní normy.

Najdeme však i argumenty hovořící v neprospěch kladení pomyslného rovnítka mezi oba rozebírané výrazy. Nejpodstatnějším důvodem pro vyslovení se proti výše předloženému významovému ztotožnění je sémantická diskrepance. Autor práce při nejlepší vůli nespatřuje ve zkoumaných výrazech významové příbuzenství. Pojmové sepjetí mezi zmíněnými pojmy autor práce považuje za umělé a nadbytečné.

Vzhledem k tomu, že význam a genezi slovního spojení *jak stojí a leží* neozřejmuje žádný z citovaných slovníků, ani Slovník české frazeologie a idiomatiky od Františka Čermáka, vyvstává důvodná domněnka, že toto slovní spojení vzniklo ad hoc pro potřeby Všeobecného občanského zákoníku. Nehledě na etymologii zkoumaného frazeologismu je autor práce nicméně přesvědčen, že zkoumaná kolokace se do podvědomí širší veřejnosti dostala v souvislosti s civilněprávní kodifikací z roku 1811 a dodnes si podržela právní konotace a vazbu k právnímu systému.

Navrácení termínu úhrnek zpět do legální definice spolu s novým občanským zákoníkem může být (dle subjektivního názoru autora práce) vedeno snahou zákonodárce o předcházení nesprávnému užití ustanovení ve smlouvách a následné neplatnosti tohoto ustanovení a právní nejistotě - že za platnosti předchozího občanského zákoníku byl institut úhrnku často užíván nesprávně, dokládají soudní rozhodnutí z té doby, která se nesprávností užití institutu často zaobírali, viz oddíl 2.5.1

Dalším důvodem pro uzavření termínu úhrnkem do závorek a jeho přimknutí k výrazu *jak stojí a leží* může být inspirace zákonodárce některou z právních úprav minulých, která toto řešení ve vztahu k definici zvolila.

2.1.5 Jak stojí a leží

§ 1918 zákona č. 89/2012 sb. Občanský zákoník

„Přenechá-li se věc jak stojí a leží (úhrnkem), jdou její vady k tíži nabyvatele. To neplatí, nemá-li věc vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo již si nabyvatel vymínil.“

I přes to, že bylo jádro matérie k tomuto definičnímu prvku upotřebeno již na stránkách předchozích, bude kolokaci *jak stojí a leží* věnován samostatný pododdíl. Autor práce se zároveň pokusí vyvarovat zbytečné textové duplicity.

Jak již bylo zmíněno v oddíle předchozím, ve slovnících a jazykovém korpusu, ve kterých autor práce klíčová slova a slovní spojení vyhledává, toto slovní spojení absentuje. Veškerá intertextualita stran tohoto spojení odkazuje zpět k právnímu prostředí.

Naopak v slovnících německých⁴⁸ obrat *stehen und liegen* k nalezení je, nejčastěji ve slovním spojení *stehen und liegen lassen* (nechat něco tak, jak je). Ač by zřejmě současný uživatel slovnímu spojení „nechat něco jak stojí a leží“ porozuměl, dovoluje si autor práce tvrdit, že by k vyjádření myšlenky použil jiného slovního obratu.

⁴⁸ [LIEGENLASSEN] in: DWDS – Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache [online], Berlin: Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften, dostupné z: <<https://www.dwds.de/wb/Liegenlassen>> [cit.12.09.2023].

Je možné se domnívat, že tento a další podobné příklady byly důvodem, pro který byl vysloven závěr, že v české verzi zákoníku z roku 1811 docházelo ke kodifikaci jazyka, který nebyl živý.⁴⁹

Z hlediska sémantického má autor práce za to, že slovní spojení *jak stojí a leží* není totožné, ba ani příbuzné s termínem úhrnek. V původní verzi definice z roku 1811, kdy se slovní spojení *jak stojí a leží* v právní historii poprvé objevuje, mělo ve větě dle autora práce zastřešující roli k procesům neměření, nevážení a nepočítání, nikoli k převodu úhrnkem.

2.2 Úhrnek jako zvláštní způsob vymezení sekundárního předmětu plnění

V předchozích oddílech byl ozřejměn vlastní, slovníkový význam nosných prvků zákonné definice. Na stránkách následujících bude pozornost věnována úhrnku jako způsobu vymezení předmětu plnění, tedy úhrnku ve významu právním.

Pod pojmem úhrnek je třeba vnímat zvláštní druh převodu věcí charakterizovaný zvláštním způsobem určení předmětu tohoto převodu – tento závěr je možné učinit jak z komentářové literatury⁵⁰, tak z těch soudních rozsudků, ve kterých se soud v rámci odůvodnění rozsudku předmětným hlediskem zaobíral (viz níže).

Určení předmětu převodu úhrnem můžeme definovat pozitivně a negativně. Negativní i pozitivní definici určení předmětu převodu úhrnkem lze nalézt v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky č. 33 Cdo 2884/2012 a 32 Odo 441/2003. V těchto rozsudcích se Nejvyšší soud vyjadřuje k různým způsobům určení předmětu převodu, k povaze vymezení předmětu převodu úhrnkem a k otázce dostatečné určitosti předmětu převodu jako podmínky platnosti smlouvy při vymezení předmětu převodu úhrnkem.

⁴⁹ HLAVAČKA, M. První překlad občanského zákoníku aneb O setkání dvou kodifikací. In: Akademický bulletin.cz[online], 13.12.2011 [cit. 2023.04.07]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2011/12/07/preklad.html?fbclid=IwAR13EG3Amd9JS93EPrhsHUCCeWYrETvF01Skiiy-JEjT04lebNXbIyjApsM>.

⁵⁰ HULMÁK a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo, obecná část (§1721-2054). Komentář. 1. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0, s. 893.

Rozsudek č. 32 Odo 441/2003:

„Předmětem kupní smlouvy pak mohou být věci určené individuálně, druhově, hromadně nebo úhrnně („jak stojí a leží“, to jest bez určení druhu, množství a jakosti).

Lze rozlišovat čtyři základní způsoby určení předmětu převodu: individuálně, druhově (genericky), hromadně (tzv. universitas rerum) nebo úhrnem, tj. jak stojí a leží.“

Obdobně pak v rozsudku č. 33 Cdo 2884/2012:

„Úhrnné vymezení předmětu koupě předpokládá absenci určení věcí individuálně (podle konkrétních nezaměnitelných znaků), druhově (podle množství, míry, váhy, jakosti) či hromadně (jako objektivně vytvořený hospodářský celek nesoucí společné označení, náležející téže osobě a obecně označovaný za jeden celek); předmět je vymezen za použití jiných údajů, nejčastěji specifikací místa, kde se věci nalézají (např. vybavení provozovny, skladu, bytu apod.).“

Z těchto odůvodnění můžeme zformulovat negativní i pozitivní definici určení předmětu převodu věcí úhrnkem.

Negativní definice vymezení sekundárního předmětu plnění úhrnkem:

Určení sekundárního předmětu převodu úhrnkem je takové určení, které není ani určením individuálním, ani druhovým, ani hromadným.

Pozitivní definice vymezení sekundárního předmětu plnění úhrnkem:

Takové určení předmětu převodu, kdy je předmět vymezen za použití jiných údajů, nejčastěji specifikací místa, kde se věci nalézají (např. vybavení provozovny, skladu, bytu apod.).

Prvek určitosti, který zákon vyžaduje u všech právních jednání, a jehož absence by teoreticky mohla způsobit neplatnost toho kterého právního jednání stíženého tímto nedostatkem, je i u tohoto specifického určení předmětu převodu dodržen, pokud je dostatečně určitě vymezen tento úhrn.

K tomu opět Nejvyšší soud ve svém rozsudku č. 32 Odo 441/2003:

„Dostatečné určení předmětu kupní smlouvy, jako podmínku její platnosti podle § 37 odst. 1 občanského zákoníku, pak v případě prodeje věcí úhrnem nelze ztotožňovat s konkretizací (individualizací) jednotlivých věcí, které předmět takové smlouvy tvoří, nýbrž je nutno vztahovat k vymezení tohoto „úhrnu“ za použití údajů určujících např. místo, kde se věci k datu uzavření smlouvy (popř. k datu určenému smlouvou) nacházejí, jejich druhové vymezení (bez současného určení množství) a podobně“

2.2.1 Podmínky možnosti vymezení sekundárního předmětu plnění úhrnkem

Vymezení sekundárního předmětu plnění úhrnkem je jedno z možných vymezení, ne u každého předmětu plnění je však možné tento způsob vymezení zvolit. Vymezit předmět plnění úhrnkem je možné pouze u takového předmětu plnění, který kumulativně splňuje následující kritéria

2.2.1.1 Podmínka kvantity

Ačkoli se v zákonné definici jasně hovoří o věci v jednotném čísle a na předmět převodu neklade samo o sobě žádné další požadavky, z účelu ustanovení a jeho vývoje jasně vyplývá, že podmínkou pro možnost vymezení předmětu plnění úhrnkem je jeho kvantitativní povaha. Musí se jednat o určitý soubor, množinu věcí. V dřívějších verzích ustanovení byla, na rozdíl od současného znění ustanovení, množstevní podmínka ve vztahu k úhrnkem vymezovanému předmětu plnění vyjádřena explicitněji – ať již dovětkem „nebyvše počítány, měřeny a váženy“ nebo záměrným užitím množného čísla při určení předmětu převodu. I přes nutnost dovozovat v současném znění ustanovení tuto podmínku ze smyslu zákonné úpravy tak, jak to učinil ve svém rozsudku Nejvyšší soud⁵¹ (případně pomocí jiných výkladových metod), zůstává množstevní charakter sekundárního předmětu plnění obecným omezením pro možnost jeho vymezení úhrnkem.

Na věci určené jiným způsobem se ze své povahy aplikovat nedá. Ve stejném duchu se několikrát vyjádřil i soud, viz níže.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 33 Cdo 1430/2010.

V případě aplikace ustanovení o převodu věci úhrnkem na věci určené individuálně, druhově či hromadně může být toto ustanovení stiženo sankcí neplatnosti.⁵²

Co do absolutních čísel vymezovaného souboru věcí je ve vztahu k úhrnku irelevantní horní hranice, zákon žádný strop nestanovuje; nemůže tedy nastat situace, že by převodce byl ve své zákonné možnosti vymezit předmět převodu úhrnkem omezen v důsledku příliš vysokého počtu jednotlivých věcí.

Jinak je tomu v opačném případě, tedy v případě, kdy by počet věcí uvnitř úhrnem vymezeného prostoru (v nemovitosti, v pokoji, v albu, v knihovně) byl příliš nízký. Z poměrně konzistentní judikatury a z povahy věci samé není možné převést individuálně určenou věc pomocí ustanovení o převodu úhrnkem, tedy převést tuto věc s odkazem na převod „jak stojí a leží“, či „úhrnkem“.

Na tomto omezení nic nezmění ani takový postup, kdy si převádějící subjekt závazku „dá tu práci“ s vymezením předmětu převodu za pomocí jiných údajů.

Příkladem by byl převod všech věcí uvnitř pokoje, ve kterém by se nacházel pouze jeden předmět. V takovém případě by, dle názoru autora práce, došlo k postupu in fraudem legis.

Zároveň však za naplnění podmínky mnohosti věcí převáděného souboru nelze vnímat jakékoli množství větší než jedna. V minulosti došlo k případům, kdy se převodce úhrnkem snažil převést kupříkladu tři poštovní známky⁵³; rakouský soud však ve svém rozsudku dovodil, že se na tento převod ustanovení o převodu věcí úhrnkem vztahovat nemůže. Autor práce má za to, že podobně by rozhodl soud i v České republice (vzhledem k podobnosti ustanovení a jejich společné genezi). Tři poštovní známky, několik kusů dobytka ani přesně určené množství stavebních surovin⁵⁴ se pomocí ustanovení o úhrnku převádět nedají, a to ani v případě, že dojde k vymezení místa, kde se tyto věci nacházejí – v albu, knihovniče, na poli.

⁵² POROD, J. § 1918 [Převod věci úhrnkem]. In: PETROV, J, VÝTISK, M, BERAN, V a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN: 978-80-7400-747-7. s. 2065.

⁵³ SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, svazek 5., 5. vydání. Vídeň: LexisNexis Verlag, 2021. ISBN 978-3-7007-7610-9. s 1527-1528.

⁵⁴ Tamtéž, s. 1528.

Ke kvantitativní podmínce převáděného souboru se vyjadřuje komentářová literatura následovně: dle rakouského komentáře⁵⁵ převáděný soubor nesmí být ihned obsáhnutelný (gleich übersehbar). Nesplňuje-li převáděný soubor věci tuto podmínku, riskuje převodce, že bude ustanovení o převodu úhrnkem stíženo sankcí neplatnosti. Zda došlo k naplnění této podmínky, a převáděný soubor není minimálně ihned obsáhnutelný, rozhoduje v tom kterém případě soud. Autor práce je toho názoru, že aby k naplnění podmínky došlo, měl by součet všech věcí v převáděném souboru dosahovat minimálně vyšších desítek.

K otázce souboru věcí se vyjádřil Nejvyšší soud⁵⁶, který dovedl hned několik podmínek pro to, aby se jednalo o soubor věcí. Aby se jednalo o soubor věcí, musí mít tyto věci stejný nebo podobný charakter a musí být určeny ke stejnému účelu. Další se musí jednat o souhrn několika jednotlivých věcí, a nikoliv o úhrn pouhých součástí. Nakonec soud mezi těmito jednotlivými věcmi vyslovil nutnost existence určitého vztahu souřadnosti, nikoli podřadnosti; souborem věcí tedy není ani věc hlavní s příslušenstvím. Při převodu úhrnkem bude typickým případem právě převod takového souboru, který má podobný nebo stejný charakter a účelové určení, ač tomu tak nemusí být vždy.

2.2.1.2 Podmínka absence konkretizace předmětu převodu

Další podmínkou pro možnost vymezení předmětu převodu úhrnkem je absence inventarizace převáděných předmětů.⁵⁷ Komentář se k této podmínce vyjadřuje takto:

„Dochází-li k převodu souboru věcí, jako třeba hospodářského statku, hospodářského závodu... ...za celkovou cenu, bez inventarizace a bližšího popisu těchto jednotlivých věcí, pak jsou práva z vadného plnění omezena.“⁵⁸

A dále dodává:

„Převod se tedy nesmí zakládat na kompletním a detailním soupisu.“⁵⁹

⁵⁵ RUMMEL, P., AICHER J., BYDLINSKI, F a kol. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch Svazek 1, §§ 1 bis 1174 ABGB. 2. přepracované a rozšířené vydání. Vídeň: Manzsche, 1992. ISBN 3-214-04416-8. s.1399.

⁵⁶ Rozsudek NS ze dne 28.02.2006, sp. zn. 33 Odo 447/2004.

⁵⁷ SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, svazek 5., 5. vydání. Vídeň: LexisNexis Verlag, 2021. ISBN 978-3-7007-7610-9. s 1527-1528.

⁵⁸ *„Wird eine Sachgesamtheit, etwa landwirtschaftliches Gut, Gewerbenunternehmen... ...ohne Inventarisierung und nähere Beschreibung der einzelnen Stücken einem Pauschalpreis veräußert, ist das Gewährleistungrecht beschränkt.“* (překlad vlastní) in: SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, s. 1527.

Této podmínce není ani na škodu, pokud u části převáděného souboru dojde k inventarizaci.

„Není na škodu, pokud je část celkového souboru věcí opatřena cenovkou a sepsána, pokud v době uzavření smlouvy nedošlo k vyhotovení soupisu, který by obsahoval všechny věci, u kterých má dojít k převodu.“⁶⁰

„Samotné sjednání jednotné ceny však samo o sobě nevede k subsumpci uskutečněného převodu pod ustanovení 930.“⁶¹ (Ustanovení 930 je předchůdcem dnešního ustanovení 1918.)

Rakouská komentářová literatura je hojně citována především z důvodu komplexnějšího zpracování probírané problematiky za současné podobnosti (až totožnosti) předmětného právního institutu.

K podmínce absence konkretizace předmětu převodu se však vyjadřuje i česká komentářová literatura, konkrétně např. Hulmák⁶²

„Ustanovení se neaplikuje ani tehdy, pokud se současně převádí několik věcí, které jsou nicméně každá individuálně určena a jen se převádějí společně. Na tom nic nemění ani to, že jsou placeny dohromady.“

A dále pak:

„Definičním znakem režimu převodu „úhrnkem“ je absence přesné specifikace jednotlivých součástí souboru.“

⁵⁹ „Es darf also dem Veräußerungsgeschäft keinvollständiges und detailliertes Inventar zugrundeliegen.“ (překlad vlastní) in: SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, s. 1527.

⁶⁰ „Es verschägt nichts, wenn Teile der Gesamtsache mit Preisen versehen und inventarisiert ist, sofern bei Vertragsschluss nur keine vollständige Liste über die zu übergebenden Gegenstände vorhanden war“ (překlad vlastní) in: SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, s. 1527.

⁶¹ „Ein bedungener Einheitspreis führt aber für sich allein noch nicht zur Unterstellung des Veräußerungsgeschäftes unter paragraf 930.“ (překlad vlastní) in: SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, s. 1527.

⁶² HULMÁK a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo, obecná část (§1721-2054). Komentář. 1. vydání, Nakladatelství C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0, s. 893.

Ke stejné problematice i Nejvyšší soud⁶³: „*O případ dle § 501 ObčZ 1964 (dnes § 1918 ObčZ) nešlo, neboť předmětem kupní smlouvy uzavřené mezi účastníky nebyly věci určené úhrnem, nýbrž individuálně označené v příloze č. 1 smlouvy. Pakliže příloha č. 1 ke kupní smlouvě obsahuje přesné označení věci (názvem, identifikačním číslem apod.), které jsou předmětem prodeje, je podle odvolacího soudu vyloučeno aplikovat v posuzované věci § 501 ObčZ 1964, které dopadá na situace, kdy jsou předmětem smlouvy věci určené úhrnně, tedy bez rozlišení věcí určených individuálně či druhově.*“

Převáděný soubor tedy nesmí být zcela konkretizován inventarizací, částečná inventarizace není na škodu.

2.2.1.3 Podmínka absence zákonného zákazu

I přes splnění podmínky mnohosti věcí a absence konkretizace, není možné předmět převodu vymezit úhrnkem, pokud ve vztahu k souboru věcí, jehož se mělo zamýšlené vymezení úhrnkem týkat, vyslovil zákonodárce zákaz takového vymezení. V české právní úpravě explicitní zákaz nenalezneme, rakouský právní řád však a priori a explicitně zakazuje dohody s vlastníky lesa o prodeji dřeva in Bausch und Bogen (úhrnkem) ve hvozdoých lesech (Hochwald). K zákazu připojuje i sankci za jeho porušení – neplatnost, viz předmětné ustanovení.⁶⁴

§ 177. Federálního zákona ze dne 3. června 1975, kterým dochází k regulaci lesnictví.

(1) „*Dohody s vlastníky lesa o nákupu dřeva úhrnkem ve hvozdoých lesích jsou zakázány.*“⁶⁵

(2) „*Dohody uzavřené v rozporu s ustanovením odstavce 1 jsou neplatné.*“⁶⁶

Tento druh explicitního zákazu užití ustanovení o převodu úhrnkem pro konkrétní druh právních vztahů český právní řád nezná; za určitý druh nepřímého zákazu užití ustanovení o

⁶³ Usnesení NS ze dne 05.03.2009, sp. zn. 32 Cdo 5430/2007.

⁶⁴ § 177. Des Bundesgesetzes vom 3. Juli 1975, mit dem das Forstwesen geregelt wird

⁶⁵ (1) „Verträge mit Waldeigentümern über Holzankauf in Bausch und Bogen (Überhappsverträge) im Hochwald sind verboten.“ (překlad vlastní) in: § 177. Des Bundesgesetzes vom 3. Juli 1975, mit dem das Forstwesen geregelt wird (das ForstG).

⁶⁶ (2) „Entgegen dem Verbot des Abs. 1 geschlossene Verträge sind rechtsunwirksam.“ (překlad vlastní) in: § 177. Des Bundesgesetzes vom 3. Juli 1975, mit dem das Forstwesen geregelt wird (das ForstG).

převodu úhrnkem je možno považovat ta ustanovení, jejichž cílem je ochrana spotřebitele, a v důsledku kterých je ve spotřebitelských smlouvách převod úhrnkem zakázán jako jedno ze zneužívajících ustanovení.

§ 1813 zákona č. 89/2012 občanský zákoník.

(1) *„Zneužívající jsou ujednání, která zakládají v rozporu s požadavkem poctivosti významnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele...“*

§ 1814 zákona č. 89/2012 občanský zákoník.

(1) *Zneužívající jsou vždy ujednání, která:*

a) *„vylučují nebo omezují spotřebitelova práva z vadného plnění nebo na náhradu újmy“*

§ 1815 zákona č. 89/2012 občanský zákoník.

„Ke zneužívajícímu ujednání se nepřihlíží, ledaže se jej spotřebitel dovolá.“

Nedovolá-li se spotřebitel odpovědnostního režimu založeného převodem úhrnkem sám, bude toto ujednání o převodu úhrnkem postiženo sankcí zdánlivosti. Nejedná se tedy o zákaz absolutní, ale je třeba počítat s tím, že v případě nepřistoupení aktivního jednání ze strany spotřebitele bude toto ustanovení ve spotřebitelských smlouvách stíženo nejvýznamnější civilněprávní sankcí. Zákaz užití ustanovení o převodu věci úhrnkem ve spotřebitelských smlouvách je možno považovat za zákaz nepřímý a relativní.

2.3 Důsledek nesplnění podmínek

V případě nesplnění podmínek předložených v předcházejících pododdílech není možné převést věc úhrnkem.⁶⁷

K tomu komentář:

„Samotné označení převodu jako převod provedený úhrnkem samo o sobě nevede k aplikaci ustanovení 930, pokud při tom současně nedošlo k naplnění obsahových podmínek.“⁶⁸

⁶⁷ SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, svazek 5., 5. vydání. Vídeň: LexisNexis Verlag, 2021. ISBN 978-3-7007-7610-9. s 1527-1528.

Nedojde-li k naplnění podmínek, a tím pádem je ustanovení o převodu úhrnkem užito nesprávně, je toto nesprávně užitá ustanovení stíženo civilněprávní sankcí – neplatností⁶⁹ nebo zdánlivostí⁷⁰.

2.4 Úhrnek jako volba

Ani při potenciálním splnění všech podmínek není převod úhrnkem nutností, spíše se jedná o určitou alternativu, možnost poskytovanou zákonodárcem k ulehčení směny služeb a zboží. Převodce tuto možnost však využít nemusí, a to ani v případě že převádí velké množství věcí. Je-li předmět převodu konkretizován, tedy dojde-li k určitému soupisu, je třeba v tomto kroku vidět vůli převodce zákonné ustanovení o úhrnku neuzít. Dojde-li k přesné inventarizaci převáděných věcí, neuplatní se speciální právní úprava o převodu věci úhrnkem (viz předcházející podkapitoly), a převodce odpovídá za řádné splnění.

Zajímavou otázkou je, zda se právní režim ustanovení o převodu úhrnkem a důsledky z něho rezultující budou vztahovat i na ty případy převodu, kdy sice dojde ke splnění všech podmínek, ale převod samotný není jako převod úhrnkem označen (případně jako převod *jak stojí a leží*) nebo na něj není odkázáno.

Vzhledem k tomu, že s užitím ustanovení o převodu úhrnkem se pojí výrazná modifikace práv a povinností, je otázkou, zda ze samotného splnění podmínek dovozovat v souladu se zásadou, že právní jednání je třeba posuzovat podle jeho obsahu, vůli převést soubor věcí úhrnkem. Jeden ze zdrojů⁷¹ komentářové literatury se vyjadřuje, že pro platnost převodu úhrnkem musí být obratu použito výslovně. S tímto doktrinárním závěrem se ztotožňuje i autor závěrečné práce; v případě sporu o interpretaci právního jednání by mělo být přihlédnuto k tomu, že výrazy *úhrnek* a *jak stojí a leží* jsou nejen nosnými definičními prvky, ale též určitými „deskriptory“, které zavazujícimu se subjektu umožňují právní dopady tohoto

⁶⁸ „Die bloße Bezeichnung des Vertrages als „Kauf in Pausch und Bogen“ führt jedoch nicht zur Anwendung des paragraf 930, soweit die genannten inhaltlichen Kriterien nicht vorliegen.“ (překlad vlastní) in: SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar. S. 1527.

⁶⁹ Rozsudek NS ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 33 Cdo 1430/2010.

⁷⁰ § 1815 zákona č. 89/2012 Občanský zákoník.

⁷¹ HOLUB, M., FIALA, J., BIČOVSKÝ, J. Občanský zákoník, poznámkové vydání s judikaturou a literaturou. 12. aktualizované vydání podle stavu k 1. 7. 2006. Praha, Linde, 2006. ISBN: 80-7201-602-4. S. 465.

ujednání dohledat. Zásah do podoby odpovědnostního režimu a sféry práv a povinností subjektů by byl natolik zásadní, že je třeba upřednostnit opatrnější přístup.

2.5 Převod individuálně určené věci úhrnkem

I přes výše předestřené podmínky, které musí být splněny, aby bylo možné užít ustanovení o převodu věci úhrnkem, lze se v právním prostoru setkat se separátními názory stran těchto konkrétních podmínek nebo dopadů jejich nesplnění.

Nejrelevantnějším menšinovým názorem je vnímání úhrnku jako institutu umožňujícího převod individuálně určené věci (a tím pádem i věci určené druhově či hromadně).

Zastánci možnosti aplikace převodu úhrnkem i na individuálně určené věci hledají oporu nejčastěji v soudní rozhodovací praxi, méně často pak v alternativním gramatickém či logickém výkladu legální definice či jiných právních skutečnostech. V následujících oddílech budou předloženy některé relevantní úvahy, argumenty a hlediska stran této možnosti.

2.5.1 Rozhodovací soudní praxe

Nejčastějším důvodem pro přesvědčení o právní možnosti převodu individuálně určené věci úhrnkem jsou soudní rozhodnutí vydaná v průběhu utváření ustálené judikatury. I přes poměrně konstantní judikaturu a jednoznačné doktrinální závěry ohledně nemožnosti aplikovat ustanovení o převodu úhrnkem na individuálně určené věci, je možné nalézt hned několik soudních rozhodnutí, ve kterých se soud vyjádřil odlišně od dosavadní soudcovské praxe a ve svém rozhodnutí akceptoval převod individuálně určené věci úhrnkem. Jedná se o rozhodnutí Okresního soudu v Opavě, který jako soud prvního stupně v řízení o vyklizení nemovitosti a slevu z ceny nemovitosti pro skrytou vadu dovodil, že „žalovaný jako zcizitel neodpovídá za vady věci (nemovitosti), neboť ji prodal „jak stojí a leží“. Toto rozhodnutí bylo následně v tomto vadném rozsahu odvolacím soudem změněno, což bylo potvrzeno i soudem nejvyšším⁷².

Podobný případ řešil i Krajský soud v Hradci Králové⁷³, který musel zrušit rozsudek soudu nižší instance, která došla k závěru, že: „[...]jestliže žalobkyně koupila od obou žalovaných

⁷² Rozsudek NS ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 33 Cdo 1430/2010.

⁷³ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30.12.2005, sp. zn. 21Co 599/2005-81.

nemovitost, jak stojí a leží, pak žalovaní jako jejich zcizitelé podle § 501 obč. zák. neodpovídají za vady na převáděných nemovitostech[...]“.⁷⁴ V obou případech došlo ke korekci na úrovni vyšší instance, důvod pro rozhodnutí okresních soudů je třeba spíše hledat v nepochopení významu termínu úhrnek (k problematice sémantického významu viz kapitola 2. a násl.), nežli v přesvědčení o možnosti aplikace ustanovení i na individuálně určené věci. Podobnou situaci řešili i na Slovensku (podoba ustanovení je shodná s českou verzí v občanském zákoníku z roku 1964), kde Krajský soud v Trnavě dovedl⁷⁵, že je-li motorové vozidlo prodáno jak stojí a leží, prodávající neodpovídá za vady vozidla, ledaže vozidlo nemá vlastnost, o které prohlásil, že ji má, nebo pokud by vozidlo nemělo vlastnost, která byla vymíněna, přičemž podmínka aplikovatelnosti úhrnku pouze na věci vymezené úhrnně opět nebyla zohledněna. Ve stejném duchu se vyjádřil i soud v Bratislavě⁷⁶. Kromě rozhodnutí nižších stolic však podobným způsobem rozhodl i Nejvyšší soud české republiky⁷⁷, který svým rozhodnutím vyvolal ve veřejném prostoru polemiku o změně výkladu ustanovení; ve svém rozhodnutí nejvyšší soud nereflektuje skutečnost, že úhrnkem dochází k převodu individuálně určené věci a dovozuje neodpovědnost z vadného plnění. „*Pokud žalobce uplatňuje slevu z kupní ceny najaté věci, není jeho nárok rovněž oprávněný, neboť podle bodu 4.2.1. koupil leasingový nájemce (žalobce) věc tak jak věc stojí a leží, tudíž s předmětnou vadou, jak odvolací soud správně dovedl.*“⁷⁸

Na tato rozhodnutí je však třeba nazírat jako na výjimky z převládající soudní praxe, která se setrvale vyjadřuje k možnosti aplikace ustanovení na individuálně určený předmět převodu odmítavě.

Kromě soudní praxe bylo v minulosti argumentováno i praxí faktickou. Územ bylo argumentováno v rámci obhajoby před soudem⁷⁹, je však zmiňován i v odborných pojednáních⁸⁰.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Rozsudek Krajského soudu v Trnavě ze dne 13.03.2018, sp. zn. 26Cdo/99/2017.

⁷⁶ Rozsudek Krajského soudu v Bratislavě ze dne 14.06.2011, sp. zn. 1 Cob/349/2011.

⁷⁷ Rozhodnutí NS ze dne 28.01.2008, sp. zn. 32 Cdo 2066/2007.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ „...Z textu ustanovení § 501 obč. zák. totiž nevyplývá, že by se vztahovalo pouze na věci určené úhrnně. Navíc výklad § 501 obč. zák. provedený odvolacím soudem je praxí dávno překonán, neboť doložka převodu věci „jak stojí a leží“ se stala běžnou součástí kupních smluv o prodeji automobilů z bazarů, licenčních smluv a smluv o převodu nemovitostí...“ IN: Rozsudek NS ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 33 Cdo 1430/2010.

⁸⁰ GRULICH, T. Lze-li přenechat individuálně určenou věc úhrn(k)em? In: Beck online [Digitální právní informační systém] [cit. 2023. 05. 07], dostupné z Beck online.

Argumentu přetrvávající právní praxe nelze dost dobře přisvědčit; samotné alternativní chápání institutu per se a jeho odlišné užívání nemá potenciál překonat literu zákona, není-li tento alternativní výklad podpořen i soudní praxí.

2.5.2 Alternativní výklad zákonného ustanovení

Kromě argumentu soudní praxe lze klasifikovat další skupinu argumentů ve prospěch možnosti převodu individuálně určené věci úhrnkem, jejímž společným jmenovatelem je alternativní výklad rozebíraného zákonného ustanovení.

Tento alternativního výklad definice úhrnku zastává ve svém pojednání JUDr. Grulich, Ph.D, jehož stať následně zmiňuje i literatura komentářová.⁸¹ Jedná se o jedinou relevantní stať v oblasti odborných pojednání, která možnost převodu individuálně určené věci dovozuje. Grulich ve svém pojednání dochází nejenom k závěru, že by soudy neměly dovozovat bezpředmětnost smluvního ujednání o převodu úhrnkem v případech individuálně určeného předmětu, dokonce se domnívá, že by se ustanovení o převodu úhrnkem mohlo vztahovat na všechny věci, nejenom na ty určené úhrnkem.⁸² Grulich si všímá rozdílů mezi definicí z roku 1811 a definicí aktuální a tvrdí, že zatímco v původní verzi byl těžištěm definice převod úhrnkem, v definici nynější dochází k posunu v definování primárně pojmu přenechání věci *jak stojí a leží*. Grulich to označuje jako záměnu definic.⁸³ Další definiční změnu podporující jeho hypotézu spatřuje v přechodu od převodu věcí k současnému převodu věci, tedy přechod od užití množného čísla k číslu jednotnému (k jednotlivým částem definice viz předchozí oddíly). Dále se vypořádává s argumentem soudu, že umožnění převodu individuálně určené věci úhrnkem by bylo v rozporu se smyslem zákonné úpravy odpovědnosti za vady; Grulich argumentuje tím, že samotný institut úhrnku je prolomením smyslu zákonné úpravy odpovědnosti za vady.⁸⁴ K účelu a důvodům této speciální právní úpravy viz následující kapitoly.

⁸¹ POROD, J. § 1918 [Převod věci úhrnkem]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V., a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN: 978-80-7400-747-7. s. 2065.

⁸² GRULICH, T. Lze-li přenechat individuálně určenou věc úhrn(k)em? In: Beck online [Digitální právní informační systém] [cit. 2023. 05. 07], dostupné z Beck online.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

2.5.3 Změna v kontextu přijetí nového občanského zákoníku

Zajímavá a méně jednoznačná je otázka, jak se vyrovnat s faktickou situací, kdy k převodu individuálně určené věci úhrnkem došlo, a druhá strana se u soudu domáhá svých práv z vadného plnění. Za platnosti předchozího občanského zákoníku nebyla situace nikterak sporná; strany smlouvy se a priori nemohly vzdát práv, která měla v budoucnu teprve vzniknout, ustanovení 574 občanského zákoníku mělo kogentní charakter a odchýlení od něj nebylo přípustné.⁸⁵

§ 574 zákona č. 40/1964 občanský zákoník.

(1) *„Věřitel se může s dlužníkem dohodnout, že se vzdává svého práva nebo že dluh promíjí; tato dohoda musí být uzavřena písemně.“*

(2) *„Dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná.“*

Judikaturou bylo dovozeno, že k těmto právům se řadí i práva z vadného plnění, k tomu blíže Nejvyšší soud, rozhodnutí č. 33 Cdo 2641/2012 ze dne 24. 10. 2013:

„I kdyby si účastníci sjednali vyloučení odpovědnosti prodávajícího za vady bez souvislosti s přenecháním věci „jak stojí a leží“, šlo by o případ bezvýjimečného vyloučení uplatnění práva z odpovědnosti za vady - vzdání se práva z odpovědnosti za vady jako celku, a takové ujednání by bylo ve smyslu § 574 odst. 2 ObčZ neplatné.“

Pokud tedy došlo k převodu individuálně určené věci úhrnkem za platnosti občanského zákoníku z roku 1964, nemohla být zvažována ani domněnka, že vůli stran bylo a priori se vzdát práv z vadného plnění, protože takové vzdání se práv, která mají v budoucnosti teprve vzniknout, právní řád neumožňoval. Soud tedy musel vyslovit neplatnost toho ustanovení smlouvy, kterým docházelo k převodu věci úhrnkem.

S účinností nového občanského zákoníku se však situace změnila v tom smyslu, že vzdání se práv a povinností a priori již dnes možné je. Došlo-li k převodu individuálně určené věci úhrnkem (ač se tento převod na věci jiné než úhrnkem určené aplikovat nedá), je třeba v souladu se zásadou, že právní jednání se posuzuje podle jeho obsahu, přihlídnout ke skutečné

⁸⁵ Rozsudek NS ze dne 24.10.2013, sp. zn. 33 Cdo 2641/2012.

vůli smluvních stran, u kterých existuje šance, že jejich cílem byla zákonem dovolená možnost vzdát se svých práv.

§ 1916 zákona č. 89/2012 občanský zákoník.

(1) „Dlužník plní vadně, zejména:

a) poskytne-li předmět plnění, který nemá stanovené nebo ujednané vlastnosti,

b) neupozorní-li na vady, které předmět plnění má, ač se při takovém předmětu obvykle nevyskytují,

c) ujistí-li věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady, anebo že se věc hodí k určitému užívání, nebo

d) zcizí-li cizí věc neoprávněně jako svoji.“

(2) „K projevu vůle, kterým zcizitel předem omezí zákonný rozsah svých povinností z vadného plnění, se nepřihlíží. Vzdá-li se nabyvatel předem svého práva z vadného plnění, vyžaduje projev jeho vůle písemnou formu.“

Dle komentářové literatury, která si této změny stran možnosti apriorního vzdání se práv z vadného plnění všímá, by případné dovození bezpředmětnosti odkazu na převod *jak stojí a leží* bylo necitlivé (a tím pádem nesprávné).⁸⁶

Stejný názor má i autor práce, po platnosti nového občanského zákoníku je třeba bedlivě zkoumat, jaká byla skutečná vůle stran; zda účelem odkazu na převod *jak stojí a leží* nebylo pouze v souladu s ustanovením 1916 občanského zákoníku zvolit (i když jistě nevhodným způsobem) takový odpovědnostní režim, který zákonodárce předvídal a aproboval. Na rozdíl od případů stanovení limitů odpovědnosti z vadného plnění dohodou o této konkrétní náležitosti smlouvy (způsobem předvídaným a vhodným) je třeba, dle názoru autora práce, klást při posuzování tohoto konkrétního ujednání ze strany soudu zvláštní pozornost na možnost existence zlého úmyslu v pozadí užití tohoto ustanovení; všeobecně nízké povědomí o institutu úhrnku a jeho významu a důsledcích u laické veřejnosti může být teoreticky jedním motivů pro úmyslné zvolení si tohoto způsobu na úkor způsobu zákonodárcem předvídaného. Ujednání o převodu *jak stojí a leží* může být stranou smlouvy vnímáno jinak než ujednání o vzdání se práv z vadného plnění. Soud by měl prověřit, zda nebyla tato formulace zvolena

⁸⁶ POROD, J. § 1918 [Převod věci úhrnkem]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V., a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN: 978-80-7400-747-7. s. 2065.

záměrně, kupříkladu ve spojení s účelem lstivě zastřít vady. Dle komentářové literatury „nelze především žádným prohlášením ani ujednáním dosáhnout toho, aby dlužník (dodavatel) nenesl žádné následky za vadné plnění, které obsahuje jakýkoliv prvek, v němž lze kvalifikovat jeho zlý úmysl, tj. vady způsobené úmyslně, lstivě zastřené, cíleně zatajené, zakryté apod.“⁸⁷

Nedojde-li však soud k závěru, že je v daném převodu individuálně určené věci tento zlý úmysl přítomen a že užití odkazu na převod úhrnkem vyjadřuje skutečnou vůli smluvních stran upravit si svá práva a povinnosti z vadného plnění takovým způsobem, aby došlo k úplnému vyloučení odpovědnosti, nic nebrání dle názoru autora práce tomu, aby soud tento odpovědností režim, zvolený subjekty závazku, akceptoval.

2.6 Právní důsledky užití ustanovení o převodu úhrnkem

V případech užití ustanovení 1918 občanského zákoníku o převodu věci úhrnkem jdou vady věci k tíži nabyvatele. Jedná se, jak již bylo demonstrováno v předchozích oddílech, o nejvýraznější modifikaci obecné právní úpravy.

§ 1918 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

„Přenechá-li se věc jak stojí a leží (úhrnkem), jdou její vady k tíži nabyvatele. To neplatí, nemá-li věc vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo již si nabyvatel vymínil.“

Ač se může zdát, že tato formulace je poměrně jednoznačná, ponechává judikatuře a doktríně prostor pro zodpovězení některých nevyjasněných otázek, jak bude ukázáno níže.

K vyloučení odpovědnosti za vady převáděných věcí, která z užití ustanovení o převodu věci úhrnkem vyplývá, je možno dodat, že se nejedná o absolutní výjimku převodce z povinnosti plnit řádně; odpovědnost za nedostatek vlastnosti věci přetrvává v případě prohlášení převodce o absenci těchto nedostatků a dále v případě, že si nabyvatel určitou vlastnost vymínil. K neodpovědnosti za vady věci tedy v těchto dvou případech nedochází.

⁸⁷ ŠILHÁN, J. [Vadné plnění; vyloučení odpovědnosti]. In: HULMÁK a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo, obecná část (§1721-2054). Komentář. 1. vydání, Nakladatelství C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0, s. 885.

Komentářová literatura v souvislosti s těmito dvěma situacemi hovoří o prolamování neodpovědnosti z vadného plnění⁸⁸.

Některé právní zdroje mají za to, že vedle případu vymínění si určité vlastnosti ze strany nabyvatele a případu prohlášení převodce o tom, že věc konkrétní vlastnost má, existují i další situace, kdy převodce bude odpovídat za vady věci.⁸⁹ Jedná se o případ zlého úmyslu⁹⁰ a případ extrémní chybovosti⁹¹ v převáděném souboru věcí. I v těchto případech by došlo k „prolomení“ neodpovědnosti za vady věci při převodu věci úhrnkem.

2.6.1 Občanskoprávní odpovědnost

Klíčový pojem úzce související s předmětem výzkumu této závěrečné práce je pojem právní odpovědnosti. Právě ve vztahu k odpovědnosti v právním slova smyslu, konkrétně odpovědnosti civilněprávní, nalézá v právním řádu institut úhrnku své opodstatnění a účel. Koncept odpovědnosti v právním slova smyslu může být vnímán a definován různými způsoby, jak se o to také nejrůznější osobnosti civilního práva, převážně v předcházejícím století, snažily. Obecně můžeme říci, že dnešní doktrinální nauka většinou uznává dvě na sobě nezávislé a rovnocenné koncepce civilněprávní odpovědnosti. První koncepce vychází z předpokladu, že máme odpovědnost, protože máme povinnost (prospektivní). Druhá naopak z toho, že máme odpovědnost, protože jsme měli povinnost (retrospektivní)⁹² Druhé pojetí odpovědnosti, které zastává Marta Knappová⁹³, považuje občanskoprávní odpovědnost spíše za občanskoprávní sankci. Nejde tedy o imanentní součást závazku prvotního, nedochází k aktivaci občanskoprávní odpovědnosti, nýbrž k jejímu vzniku, a to až v případě porušení právní povinnosti. Můžeme tedy říci, že v případě koncepce Marty Knappové subjekt závazku odpovídá za případné nesplnění povinnosti, kterou Knappová chápe jakožto „*právem*

⁸⁸ ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha: Linde, 2008, ISBN: 978-80-7201-687-7, s.1434-1435.

⁸⁹ ŠILHÁN, J. [Vadné plnění; vyloučení odpovědnosti]. In: HULMÁK a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo, obecná část (§1721-2054). Komentář. 1. vydání, Nakladatelství C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0, s. 885 & SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, svazek 5., 5. vydání. Vídeň: LexisNexis Verlag, 2021. ISBN 978-3-7007-7610-9. s 1527-1528.

⁹⁰ ŠILHÁN, J. [Vadné plnění; vyloučení odpovědnosti]. In: HULMÁK a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo, obecná část (§1721-2054). Komentář. 1. vydání, Nakladatelství C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0, s. 885.

⁹¹ SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, svazek 5., 5. vydání. Vídeň: LexisNexis Verlag, 2021. ISBN 978-3-7007-7610-9. s 1527-1528.

⁹² JANEČEK, V. Kritika právní odpovědnosti. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN: 978-80-7552-81, s. 2.

⁹³ KNAPPOVÁ, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN: 80-86432-55-6, s. 207 a násl.

*uloženou míru nutnosti určitého chování*⁹⁴. Občanskoprávní odpovědnost v návaznosti na předchozí definici právní povinnosti definovala jako „míru rozšíření práv a povinností subjektů právního vztahu v důsledku porušení povinnosti“. Podle druhu povinnosti, která měla být splněna, a k jejímuž splnění nedošlo, se pak občanskoprávní odpovědnost rozpadá do konkrétních odpovědnostních forem - odpovědnost za vady, odpovědnost za prodlení, a odpovědnost za škodu. V souvislosti s předmětem výzkumu diplomové práce bude důraz kladen na tu odpovědnostní formu, která vykazuje určitou souvztažnost k institutu úhrnku, konkrétně na odpovědnost za vady. Tak je totiž institut úhrnku v Občanském zákoníku i systematicky zařazen, k ustanovení o řádném plnění.

2.6.2 Povinnost plnit řádně

Jak bylo již zmíněno v předchozím oddílu, odpovědnost za vady je jedním z druhů občanskoprávní odpovědnosti v návaznosti na povahu porušené primární povinnosti. Odpovědnost v právním slova smyslu, jak byla definována v předchozím oddílu, nastupuje v případech, kdy nebylo plněno řádně. Obecně v závazkových právních vztazích připadá dlužníku povinnost plnit řádně a včas. Nedostojí-li dlužník své právní povinnosti plnit „řádně“, nastupují práva z vadného plnění. Samotný pojem odpovědnosti za vady však již v tzv. novém občanském zákoníku z roku 2012 nenajdeme a pozbývá charakter legálního termínu. Právní problematika odpovědnosti za vady je v Občanském zákoníku z roku 2012 podřazena pod pojem řádného plnění, což souvisí s již zmíněnou koncepcí, dle které osoba, která má povinnost, odpovídá především za splnění této povinnosti, nikoli za její porušení. Celkově se Nový občanský zákoník pro doktrinální složitosti snaží pojmu odpovědnost spíše vyhýbat; v návaznosti na širší rámec obecné právní odpovědnosti a za účelem dosažení přehlednosti a koheze práce jako celku budu však termínu odpovědnosti za vady užívat. Vada, tedy základní předpoklad pro nástup odpovědnosti, může mít charakter faktický nebo právní. Ustanovení 1916 občanského zákoníku v prvním odstavci stanovuje určitá vodítka k určení vadného plnění. Za vadné se dle dikce ustanovení 1914 považuje takové plnění, kdy dlužník neplní bez vad s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými tak, aby bylo možné použít předmět plnění podle smlouvy, a je-li stranám znám, i podle účelu smlouvy.

⁹⁴ KNAPPOVÁ, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN: 80-86432-55-6. s. 240.

Dle § 1916 Občanského zákoníku je pak plnění zejména vadné, pokud dlužník:

- a) poskytne předmět plnění, který nemá stanovené nebo ujednané vlastnosti,
- b) neupozorní na vady, které předmět plnění má, ač se při takovém předmětu obvykle nevyskytují,
- c) ujistí věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady, anebo že se věc hodí k určitému užívání, nebo
- d) zcizí cizí věc neoprávněně jako svoji.

Další příklad právní vady je uveden v § 1920 Občanského zákoníku. Konkrétně se jedná o situaci, kdy k předmětu plnění uplatňuje právo třetí osoba, ledaže o takovém omezení nabyvatel věděl nebo musel vědět. Má-li předmět plnění faktickou nebo právní vadu, vznikají práva z vadného plnění. Nutno podotknout, že zmíněná úprava vadného plnění, respektive atributů plnění řádného, je pouze právní úpravou obecnou a jiné typy smluvních smluv mohou mít svoji vlastní speciální úpravu. U některých smluvních typů se tato obecná úprava nemusí uplatnit ani subsidiárně, konkrétně u smlouvy o dílo a u směnné smlouvy, kde jsou k subsidiárnímu užití odkazem určeny ustanovení kupní smlouvy.

2.6.3 Vady faktické x vady právní

K otázce, zda je převodce neodpovědný pouze za faktické nebo i za právní vady věci, se komentářová literatura nevyjadřuje buďto vůbec, nebo pouze lakonicky; obecně však panuje shoda na neodpovědnosti z vad faktických i právních, viz Porod: „*Vadami, které jdou k tíži nabyvatele, má komentované ustanovení na mysli jak vady právní, tak faktické.*“⁹⁵

K tomuto výroku pak autor připojuje odkaz na prvorepublikový rozsudek Nejvyššího soudu⁹⁶, z jehož odůvodnění rozsudku čerpá.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, sp. zn. Rv II 629/25 ze dne 12. 1. 1926: „*[...]Toto omezení platí jak pro vady fyzické, tak i pro vady právní, poněvadž občanský zákoník v té příčině nerozeznává, platí tedy i v případě, kdy část úhrnkem prodané věci jest*

⁹⁵ POROD, J. § 1918 [Převod věci úhrnkem]. In: PETROV, J, VÝTISK, M, BERAN, V a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN: 978-80-7400-747-7. s. 2065.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12.01.1926, sp. zn. Rv II 629/25.

kupiteli odňata třetí osobou pro práva jí na tuto část příslušející, takže i za částečnou evikci ručí prodatel jen, bylo-li to umluveno nebo dopustil-li se prodatel podvodu.“

Ač je dnes běžně (minimálně českou doktrínou) přijímána teze, že při převodu věci úhrnkem nevzniká odpovědnost ani za vady faktické, ani za vady právní, problematika rozsahu vyloučení odpovědnosti byla v minulosti poměrně živější a dodnes existuje několik sporných otázek, které budou demonstrovány na stránkách níže.

Některé rakouské doktrinální zdroje⁹⁷ dovozují, že vyloučení odpovědnosti u převodu úhrnkem se vztahuje pouze na vady faktické. Dnešní rakouská právní úprava převodu úhrnkem je totožná s úpravou, která v bývalém Československu platila až do roku 1950, proto není na škodu si jejími závěry vypomoci.

Argument pro tento výklad je spatřován ve znění § 930 ABGB, který se explicitně vyjadřuje pouze k procesu měření, vážení a počítání věcí, viz Praxiskommentar: „*Většinou je zastáván názor, že vyloučení odpovědnosti z povinnosti plnit řádně se vztahuje pouze na faktické vady věci. Toto se dovozuje ze znění ustanovení 930 ABGB, které zamýšlí z odpovědnosti plnit řádně vyjmout pouze ty vady, které spočívají v počtech, rozměru a váze jednotlivých kusů.*“⁹⁸

Ač se předmětné vyjádření může zdát poměrně rezolutní, druhým dechem autor komentáře dodává⁹⁹, že ani při odebrání jednotlivých věcí třetí osobou nezakládá převodci odpovědnost z povinnosti plnit řádně.

„[...]Také odebrání jednotlivých kusů ze souboru třetí osobou nezakládá odpovědnost z povinnosti plnit řádně.“¹⁰⁰

Z této druhé komentářové věty usuzuji, že účelem výše zmíněného vyjádření nemuselo být ani tolik vyjádření přesvědčení o tom, že předmětnými vadami věci jsou myšleny pouze vady

⁹⁷ SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, svazek 5., 5. vydání. Vídeň: LexisNexis Verlag, 2021. ISBN 978-3-7007-7610-9. s 1527-1528.

⁹⁸ „Mehrheitlich wird in der Literatur die ansicht vertreten, dass sich der gewährleistungsausschluss lediglich auf Sachmängel bezieht. Dies ergibt sich aus dem Wortlaut des §930 ABGB, der lediglich Mängel in der Zahl den Maßen und dem Gewicht der einzelnen Stücke von der Gewährleistung ausnehmen will.“ (překlad vlastní) in: SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, s 1527-1528.

⁹⁹ Tamtéž, s. 1527.

¹⁰⁰ „...Auch die Entziehung einzelner Stücke durch einen Dritteigentümer macht nicht gewährleistungspflichtlich.“ (překlad vlastní) in: SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, s. 1527.

faktické, nýbrž mohlo jít o zdůraznění absolutní neodpovědnosti z vad faktických v porovnání s vadami právními.

2.6.4 Vyloučení odpovědnosti absolutní x relativní

Otázkou je, zda převodce věci neodpovídá za žádné právní a faktické vady (nebyla-li splněna některá ze situací zakládajících prolomení neodpovědnosti), nebo i přes to, že nebylo nic vymíněno, tvrzeno a bylo konáno bez zlého úmyslu, odpovídá za vady věci v případech, kdy došlo k zjevně disproporční míře chybovosti v rámci převáděného souboru.

Jak již bylo zmíněno, doktrinální literatura čas od času zmiňuje případ extrémní chybovosti v převáděném souboru jako jeden z případů prolomení neodpovědnosti za vady věcí. V komentářové literatuře je možno narazit na hranici ~70% chybovosti¹⁰¹, která již zakládá odpovědnost, jiné zdroje však uvádí hranici 50%¹⁰² a další zdroje neuvádí hranici žádnou.

Hranici 70% zastávají autoři v rakouském praktickém komentáři:

„[...] To samé také platí, pokud je chybovost natolik hojná, že je skrze ní v rozporu se smlouvou postihnout celý soubor věcí, nebo jeho značná část. (70% položek ve skadu)“¹⁰³

Hranici 50% naopak zmiňuje ve svém komentáři profesor Krčmář, který se však osobně s touto okolností prolamující odpovědnost neztotožňuje: *„§ 930 ustanovuje, že zcizitel odpovídá v takových případech jedině za nedostatek vlastností zcizitelem proti pravdě ujištěných nebo nabyvatelem vymíněných. Někteří tvrdí, že při zcizení per aversionem zcizitel neodpovídá za evikci jednotlivých kusů a podobně za vady jednotlivých kusů, pokud evikci nebo vadami hodnota celku neklesne pod polovici – arg. Anal. § 1049“¹⁰⁴*

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² KRČMÁŘ, J. Právo Občanské III. Právo obligační. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-410-1, s. 147.

¹⁰³ „...Dasselbe gilt, wenn der vorliegende Mangel so gravierend ist, dass dadurch die Gesamtleistung oder ein erheblicher Teil vertragswidrig wird. (70% der Stücke eines Warenlager)“ (překlad vlastní) in: SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, s. 1527-1528.

¹⁰⁴ KRČMÁŘ, J. Právo Občanské III. Právo obligační. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-410-1, s. 147.

Jiné zdroje¹⁰⁵ pouze stručně stanovují, že vyloučení odpovědnosti vzniká pouze u vad jednotlivých věcí, z čehož je možno vydedukovat, že postihuje-li chybovost všechny věci, vyloučení odpovědnosti nenastává.

„Vyloučení odpovědnosti z povinnosti plnit řádně nastává ve vztahu k faktickým vadám na jednotlivých věcech...“¹⁰⁶

Za povšimnutí stojí, že se Nejvyšší soud ve svém rozsudku¹⁰⁷, ze kterého bylo čerpáno v současných publikacích, sice explicitně vyjadřuje, že omezení odpovědnosti se vztahuje na vady fyzické i právní, ve větě následující však dává za příklad pouze situaci tzv. částečné evikce, tj. situaci, ve které je část úhrnkem převážených věcí nárokována třetí osobou. Příklad částečné evikce nebyl, dle názoru autora práce, zvolen bez úmyslu a je třeba v něm spatřovat určitou konkretizaci neodpovědnosti z právních vad na věci převážené úhrnkem – vyloučení odpovědnosti z vadného plnění vzniká pouze v případě evikce částečné, v případě evikce absolutní již převodce odpovídá.

Zda se v českém právním prostoru prosadí koncepce uznávající korektiv přiměřenosti, nebo se soudy přikloní k tezi, že vyloučení odpovědnosti je (v případě kdy vlastnost nebyla vymíněna či ujednána) absolutní, ukáže až čas.

2.7 Opodstatnění speciální právní úpravy

V tomto oddíle se pokusím shrnout argumentaci a důvody pro potřebu existence speciální právní úpravy k obecnému pravidlu o odpovědnosti za nesplnění právní povinnosti plnit řádně (§1914) a vysvětlit teleologické pozadí vzniku právní úpravy převodu úhrnkem. V odborných zdrojích je možno narazit na tři konkurenční náhledy na účel vzniku speciální právní úpravy.

Ač se bádání nad teleologickým pozadím institutu může zdát bezúčelným a irelevantním pro

¹⁰⁵ RUMMEL, P., AICHER J., BYDLINSKI, F a kol. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch Svazek 1, §§ 1 bis 1174 ABGB. 2. přepracované a rozšířené vydání. Vídeň: Manzsche, 1992. ISBN 3-214-04416-8. s.1399.

¹⁰⁶ „Der Gewährleistungsabschluss besteht bezüglich der Sachmängel an den einzelnen Sachen...“ (překlad vlastní) in: RUMMEL, P., AICHER J., BYDLINSKI, F a kol. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, s. 1399.

¹⁰⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12.1.1926, sp. zn. Rv II 629/25.

právní praxi, pokusím se v následujícím oddílu demonstrovat, že opak může být pravdou.

Ač v současné době zákonodárce umožňuje stranám závazku dohodnout si v souladu se zásadou autonomie vůle vzdání se práv z vadného plnění, tedy i zcela jednostranné rozložení rizika a nákladů plynoucích z vad vyskytnuvších se na věci, ne vždy tomu tak bylo (viz občanský zákoník z roku 1964) a neexistuje záruka, že tomu tak bude vždy; pro tento hypotetický scénář, kdy by možnost alokace rizika nebyla tak rozvolněna, jako je tomu v dnešní době, stejně jako pro účely vědecké, je vhodné se s otázkou důvodu vzniku institutu vypořádat. Ve světle dnešní právní úpravy, která akcentuje zásadu smluvní volnosti a zásadu autonomie vůle, se mohou následující úvahy jevit jako bezpředmětné, nicméně v případě, kdy by došlo ke změně právní úpravy ve směru odklonu od těchto zásad a apriorní vzdání se práv z vadného plnění by opět nebylo bez dalšího možné, pak by teleologické důvody vzniku institutu mohly být vodítkem pro rozhodování soudní praxe.

2.7.1 Úhrnek jako nástroj pro převod nejakostního plnění

Dle této teze je důvodem pro vznik speciální právní úpravy k obecné odpovědnosti z vadného plnění povaha sekundárního předmětu závazku, která je ze své podstaty nejakostní.¹⁰⁸ Dochází-li ke koupi věcí, u kterých z jejich podstaty dochází k častějšímu výskytu vad, není z pohledu zákonodárce vhodné aplikovat na tyto věci obecnou právní úpravu a důsledky z ní vyplývající. Právní úpravu vadného plnění a důsledků z tohoto vadného plnění plynoucích je třeba vnímat jako nástroj alokace příslušného rizika vzniku vad, stejně jako z toho pramenících nákladů¹⁰⁹. Dle odborné literatury je právě toto riziko vyššího výskytu vad vykompenzováno nižší cenou. Takový názor ve svém komentáři zastává Imrich Fekete, který konstatuje, že: „*Při vylúčení zodpovednosti scudziteľa za vady týchto vecí sa vychádza z toho, že nejde o akostné plnenie, a z toho dôvodu sa tieto veci predávajú za cenu nižšiu, ako je to obvyklé*“¹¹⁰. Svě přesvědčení o tom, že úhrnek slouží primárně k převodu nejakostního plnění, vyslovuje ve své stati i Eva Jákab¹¹¹, která rozebírá text o prodeji vína per aversionem v

¹⁰⁸ CZIRFUSH, J. § 1918 [Veci jako stoja a ležia]. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J. a kol. Občiansky zákoník II: komentár. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-770-5, s. 1735.

¹⁰⁹ ŠILHÁN, J. § 1918 [Přenechání věcí úhrnkem]. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 893.

¹¹⁰ FEKETE I. Občianski zákoník. Veľký komentár – 2. diel. Bratislava: Eurokódex, 2011. ISBN: 978-80-89447-50-3, s.1421.

¹¹¹ WOLFGANG, E., JAKAB, É., Usus Antiquus Juris Romani, Heidelberg: Springer Berlin, 2005. ISBN: 978-3-540-24463-9, s. 87.

původních úryvcích digest, a dochází k názoru, že se primárně muselo jednat o víno levné, podřadné.

Obecně je možno konstatovat, že právě tato hypotéza o nejakostním předmětu plnění je v odborné literatuře nejrozšířenější a je všeobecně sdílena.

V případě že přijmeme tuto hypotézu, tedy že úhrnek je primárně institutem pro převod nejakostního zboží, pak se i změna rozložení rizik z tohoto převodu rezultující jeví jako spravedlivá. Bylo by bezpochyby nepřiměřeně zatěžující pro prodejce, kdyby musel odpovídat za každou jednu vadu prodané věci ze souboru, který již byl prodán s vědomím jeho vyšší chybovosti a pro tuto chybovost za nižší cenu. Úvaha, že na vady věci, pro které byla dojednána nižší cena, nevzniká právní odpovědnost z vadného plnění, je v občanském zákoníku zakotvena v pododdílu s názvem Zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě, kdy je tato skutková podstata klasifikována jako jedna z okolností vylučující povinnosti z vadného plnění.

§ 2165 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

(1) „*Kupující je oprávněn uplatnit právo z vady, která se vyskytne u spotřebního zboží v době dvaceti čtyř měsíců od převzetí.*“

§ 2167 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Ustanovení § 2165 se nepoužije:

a) „*u věci prodávané za nižší cenu na vadu, pro kterou byla nižší cena ujednána*“

S myšlenkovou konstrukcí, že pro tento konkrétní případ by odpovědnost z vadného plnění vzniknout neměla, tedy zákonodárce pracuje.

Podnětem k zamyšlení může být hypotetická situace, kdy by užitím ustanovení o převodu úhrnkem (za předpokladu existence takové právní úpravy, která by apriorní vzdání se práv z vadného plnění neumožňovala) bylo převáděno nejakostní zboží vykazující vyšší míru chybovosti, ovšem souhrnná cena by byla podstatně vyšší než v případě, kdy by docházelo ke koupi jednotlivých nezávadných kusů. Takový převod by mohl být klasifikován jako převod, který je v rozporu s účelem a smyslem zákona, a tím pádem neplatný.

Neméně zajímavým by byl příklad prodeje jakostního, či zboží přímo luxusního. V době minulé jsme již byli svědky překotné bytové výstavby, v době budoucí dost možná bude opět docházet k developerské výstavbě celých bytových čtvrtí na klíč s bezpočtem bytů, domů a dalších užitných prostor, které by následně mohly být prodány úhrnkem. V případě tohoto plnění lze jeho jakostní charakter presumovat, stejně jako u drahé sbírky hodinek či u cenných kovů. Kazuistika k institutu úhrnku zmiňuje mnohem méně hodnotnější komodity, jako například víno určené k degustaci, stáda ovcí či latě prken. Šlo by zde opět o otázku, zda by nebylo nasnadě zvažovat aplikovatelnost ustanovení o úhrnku.

To, že odborné zdroje nespojují s převodem úhrnkem vždy nutně nejakostní plnění, dokládá ve svém komentáři¹¹² Imrich Fekete, který explicitně zmiňuje prodej bytového domu jako jeden z případů aplikace.

Vnímáno touto optikou by ony podmínky aplikovatelnosti převodu úhrnkem (mnohost věcí, zákaz inventarizace a absence zákazu převodu), u nichž musí dojít k jejich naplnění, aby se jednalo o bezvadný převod nepostižitelný případnou sankcí neplatnosti, měly význam pouze v případě, že je ustanovení použito v souladu s jeho účelem a smyslem - požadavek nejakostního předmětu plnění by mohl být považován za jednu z podmínek, která musí být naplněna. V opačném případě by teoreticky mohlo dojít k dovození neplatnosti.

Ač některé komentářové zdroje (viz výše) dovozují nižší cenu jako součást spravedlivého rozložení rizika, v žádné z legálních definic v průběhu historie k explicitnímu vyjádření této podmínky nedošlo.

2.7.2 Úhrnek jako nástroj pro převod velkého množství zboží

Dle druhé hypotézy je zvláštní právní úprava a rozložení rizik a nákladů z ní vyplývající založena potřebou umožnění převodu velkého množství věcí, které by bylo obtížné obsáhnout a vymezit jinak než úhrnně. Speciální právní úprava je tedy založena nikoli vlastností předmětu plnění, nýbrž jeho kvantitativním prvkem. Předmět plnění, který je převáděn ve velkém objemu, je často zároveň i nejakostní, ovšem charakter předmětu plnění nebyl oním důvodem pro potřebu speciální právní úpravy.

¹¹² FEKETE I. Občianski zákonník. Veľký komentár – 2. diel. Bratislava: Eurokódex, 2011. ISBN: 978-80-89447-50-3, s.1421

K této koncepci se ve svém rozsudku¹¹³ přihlásil Ústavní soud na Slovensku, který ji, s odkazem na současnou judikaturu, dále rozvádí.

„[...] na jednej strane síce nadobúdateľ súhrnu vecí zásadne nemôže uplatňovať voči scudziteľovi nároky plynúce zo zodpovednosti za vady, na druhej strane sa však aj scudziteľ vystavuje riziku, že v súhrne vecí prenechávaných ako stoja a ležia sa bude nachádzať aj vec, ktorú prenechať nemá v úmysle [...]“

Oproti první hypotéze, která riziko vyššího výskytu vad na zakoupených věcech, ze kterých kupující nemůže uplatňovat odpovědnost za vady, vyvažuje nižší soubornou cenou těchto zakoupených věcí, hypotéza druhá vyvažuje nemožnost uplatňování práv z vadného plnění na straně kupujícího rizikem na straně prodejce, že omylem převede věc, která původně předmětem převodu vůbec být neměla.

Že se jedná o určité spravedlivé rozložení rizik, potvrzuje Ústavní soud dále v rozsudku. Spravedlivou rovnováhou práv podmiňuje ústavní konformitu ustanovení o převodu *jak stojí a leží*.¹¹⁴

*„Práve spravodlivá rovnováha predstavuje najdôležitejší determinant ústavnej konformity výkladu § 501 Občianskeho zákonníka.“*¹¹⁵

Přijetí výše zmíněného rozložení rizik by teoreticky mohlo pomoci zodpovědět otázku, jak vnímat situaci, kdy v rámci převodu úhrnkem dojde ze strany nabyvatele k nabytí vlastnického práva k takové věci z převáděného souboru, která předmětem převodu zjevně býti neměla, a převodce by namítal, že s převodem této konkrétní věci ani jedna ze stran nemohla rozumně kalkulovat. Nejspíše by se jednalo o situaci, kdy by sporná věc převedená úhrnkem měla oproti zbytku inventáře zjevně rozdílné a nesouvisející účelové určení. Pokud například dojde k převodu veškerého vybavení haly bývalého JZD v Horní Dolní, je nasnadě se ptát, zda došlo i k převodu signované fotky Karla Gotta na stěně, která sice má zvláštní hodnotu pro převodce, ovšem nulový vztah k zemědělské technice, s jejímž převodem obě strany závazku spíše počítaly. Samozřejmě, že tomuto a podobným scénářům je možné předcházet preciznějším vymezením převáděného předmětu, nicméně za účelem ilustrace

¹¹³ Rozhodnutí Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 28.03.2012, sp.zn. III. ÚS 48/2012-25

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

možných nesnází převodu úhrnkem, z něj nyní vycházejme. Rozhodnutí soudu by se jistě odvíjelo i od jeho porozumění potřebě vzniku ustanovení o převodu úhrnkem. Pokud by riziko převodu věci, kterou převodce neměl v úmyslu převést, byla institutu inherentní, rozhodl by zřejmě pro přechod vlastnictví na nového nabyvatele. V případě opačném, tedy pokud by rovnováha rizik a nákladů byla založena na jiných faktorech, mohlo by klidně dojít k rozhodnutí opačnému.

Výše popsaný příklad je pouze hypotetický, k případům, kdy úhrnkem dojde k převodu „něčeho jiného“, máme skrovnou judikaturu¹¹⁶ z doby první republiky. V obou případech došlo namísto převodu určeného druhu zboží k převodu tzv. aliudu, tedy zboží jiného. V 1. případě došlo k převodu většího množství vína, které bylo koupeno úhrnkem za souhrnnou cenu. Po bližším přezkoumání nabyvatelem bylo zjištěno, že některé sudy neobsahují révové víno, jak bylo původně dohodnuto, ale směs vína révového a ovocného, a tím pádem se vůbec nejednalo o víno ve smyslu zákona o víně. Nabyvatel se tedy domáhal snížení kupní ceny s tím, že se nejedná o vadu předmětu převodu, za kterou zcizitel neodpovídá kvůli odpovědnostnímu režimu založenému převodem úhrnkem, nýbrž o úplně jiné zboží, za které převodce již odpovědnost nese. K tomu se Nejvyšší soud vyjádřil v tom smyslu, že dle § 930 se neodpovědnost převodce vztahuje i na případ, kdy dojde k převodu úplně jiné věci.¹¹⁷

„Tento zákonodárny důvod, na němž § 930 obč. zák. spočívá, přiléhá však úplně i na případ, když v množství zboží určitého druhu úhrnkem prodaného vyskytnou se jednotlivé kusy, které nejsou zbožím tohoto druhu, nýbrž zbožím jiným...“¹¹⁸ a dále dodává: „Z toho plyne, že, i kdyby bylo pravdou, že některé sudy ze zásoby, dovolateli prodané, neobsahovaly víno ve smyslu zákona o víně, ručila by prodatelka za to jen, kdyby to mezi stranami bylo umluveno bývalo, nebo kdyby prodatelka byla jednala podvodně.“¹¹⁹

S tímto závěrem se ztotožňuje i zákonodárce dnes, kdy v § 2099 zákona č.89/2012 občanský zákoník přímo stanovuje, že plněním něčeho jiného je vada.

§ 2099 zákona č.89/2012 občanský zákoník

(1) „Věc je vadná, nemá-li vlastnosti stanovené v § 2095 a 2096. Za vadu se považuje i plnění

¹¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12.01.1926, sp. zn. Rv II 629/25 a Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21.11.1922, sp. zn. Rv I 194/22.

¹¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12.01.1926, sp. zn. Rv II 629/25.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

jiné věci.“

Ve druhém případě¹²⁰ nedošlo k reklamaci pouze některých kusů zboží, které nebylo zbožím domluveným, nýbrž k reklamaci celostního souboru. Stěžovatel se u soudu domáhal vyslovení neplatnosti smlouvy o převodu asfaltu *jak stojí a leží*, jelikož mu převodce nepřevedl asfalt, ale jinou látku. Soud judikoval že: „*Kupitel, jenž koupil zboží jak stojí a leží a si je prohlédl, nemůže napotom vytýkati, že byl uveden v omyl označením zboží nebo že koupil něco jiného, než k čemu směřoval jeho úmysl.*“¹²¹ Je otázkou, jak by soud rozhodl v případě, kdy by si kupující nebyl zboží předem prohlédl. V takovém případě by přicházelo v úvahu jak vyslovení neplatnosti převodu pro uvedení v omyl (§ 871 ABGB), nebo též (pokud by nedošlo k prokázání zlého úmyslu na straně převodce) vyslovení neplatnosti z důvodu odpovědnosti převodce za případ, kdy vadnými nejsou jednotlivé položky, ale celý soubor věcí.

V obou výše předložených případech šlo, na rozdíl od hypotetického případu s JZD, o stanovení limitů odpovědnostního režimu založeného úhrnkem, nikoli o riziko přechodu/nepřechodu vlastnického práva. Autor práce předloženými příklady pouze zamýšlel ilustrovat skutečnost, že ke sporům ohledně předmětu převodu docházelo, a případné riziko těchto sporů může spočívat nejenom v tom, že soud vysloví odpovědnost převodce za vady, ale i v tom, že ta která sporná věc bude/nebude spolu s věcmi ostatními převedena do majetkové dispozice nabyvatele.

Stejně jako je u první hypotézy prvek nižší ceny nevyjádřen, ani u této druhé hypotézy není možné předmětné riziko převodu nezamýšlené věci vyčíst ze zákonné definice.

2.7.3 Snadnost převodu

Třetí hypotéza spatřuje opodstatnění speciální právní úpravy úhrnku v jeho snadnosti a jednoduchosti. Neodpovědnost z vadného plnění je vyvážena redukcí nákladů na čas a práci při kontraktačním procesu.

Tento pohled byl vyjádřen v komentářové literatuře¹²², kde je dále rozvinut: „*Přijetí plnění*

¹²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21.11.1922, sp. zn. Rv I 194/22.

¹²¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21.11.1922, sp. zn. Rv I 194/22.

¹²² ŠILHÁN, J. § 1918 [Přenechání věcí úhrnkem]. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 893.

v režimu „jak stojí a leží“ je vždy spojeno s určitou mírou rizika, kterou nabyvatel vědomě podstupuje a musí s ní počítat. Snadnost převodu (není třeba přesně popisovat předmět) je vykoupena rizikem překvapení, že prvky souboru nejsou všechny bezvadné.“

Riziko vadnosti převáděných věcí tedy není vyváženo ani nižší cenou, ani rizikem převodu nezamýšlené věci, ale úsporou času a práce. Autor práce má za to, že takto formulovaná teze o rozložení rizik by obstála pouze v případě, že by na ni bylo pohlíženo jako na určitou variantu hypotézy první, kdy by šetřila primárně náklady a čas na straně kupujícího. Fakt, že převod se uskutečňuje nejčastěji smlouvou, tedy právním jednáním ze své podstaty dvojstranným, činí z úspory času a práce benefit oboustranný. V takovém případě ale vzniká určitá nerovnováha práv, kdy rizika z převodu věci úhrnkem nese pouze jedna strana závazkového právního vztahu; spravedlivé rozložení rizik a nákladů by bylo závislé pouze na okolnostech konkrétních případů.

Prvek redukce nákladů (stejně jako nižší cena a riziko převodu nezamýšlené věci u předchozích hypotéz) opět nedošel v žádné z definic svého zákonného vyjádření.

K výše zmíněnému pouze tolik, že jednotlivé teorie nemusí být nutně v konkurenčním vztahu. Jedná se o sebrání názorů na dynamiku v pozadí režimu speciální právní úpravy. Legitimním a přijatelným by byl názor, že nemožnost uplatňování práv z vadného plnění je vyvážena jak nižší cenou, tak rizikem na straně prodejce, že převede omylem i věc, kterou nezamýšlel.

2.8 Zákonná definice de lege ferenda

V tomto oddílu se autor práce pokusí o ambiciózní krok směrem k nastínění možného alternativního znění ustanovení o převodu úhrnkem, které by dle jeho názoru lépe odpovídalo předloženým poznatkům o institutu a přispělo by ke snížení nejistoty adresátů právní normy. Autor práce při konstrukci alternativního znění ustanovení vycházel převážně z různých podob historických verzí převodu úhrnkem, které poupravil pro potřeby současné doby.

§ 1918 zákona č. 89/2012 občanský zákoník.

Odevzdání úhrnkem

„Odevzdají-li se věci bez toho, aby byly počítány, měřeny a váženy, tedy tak, jak stojí a leží, jdou jejich vady k tíži nabyvatele. To neplatí, nemají-li věci vlastnosti, o nichž zcizitel prohlásil, že je mají, nebo jež si nabyvatel vymínil.“

Navrhovaným ukotvením pojmu *úhrnek* do nadpisu ustanovení, a nikoli přímo do samotného textu, by se z legislativního hlediska jednalo o malé novum; zvolené řešení sice nemá potenciál měnit význam či účel normy, přispívá však k významovému oddělení pojmu *úhrnek* a kolokace *jak stojí a leží*, čímž dopomáhá k žádoucímu způsobu čtení právní normy jejími adresáty, a tím následně ke zvýšení právní jistoty.

Autor práce preferuje návrat k množnému číslu, ač je mu známo, že občanský zákoník pracuje s pojmem věci hromadné. Činí tak opět za účelem minimalizace právní nejistoty na straně laické veřejnosti, u které tak bude posilováno povědomí o vztahu mezi převodem úhrnkem a mnohostí převáděných věcí jako jednou z podmínek uskutečnitelnosti tohoto převodu.

Slovní spojení *jak stojí a leží* je z hlediska syntaktického v ustanovení umístěno na takové místo, které dále přispěje k sémantickému odlišení od pojmu *úhrnek*. Ač kolokaci *jak stojí a leží* autor závěrečné práce považuje za kolokaci neaktuální a umělou (a dokonce si troufá dovozovat její původ z doslovného překladu německého binominálu *stehen und liegen lassen*), ponechává ji jako součást předkládaného návrhu legální definice; v navrhované syntaktické pozici ve větě sice může představovat určité superfluum, nemá však již potenciál vyvolat u adresátů právní normy mylný dojem, že účelem ustanovení je primárně umožnění převodu věci ve zvláštním neodpovědnostním režimu bez dalšího, zatímco požadavek na kvantitu předmětu plnění je upozaděn. Je navíc vhodnější předmětný obrat z definice zcela nevynechat, a to hlavně z důvodů praktických, kdy si většina jak odborné, tak laické veřejnosti obrat *jak stojí a leží* s institutem úhrnku asociuje.

U té části definice, která pojednává o okolnostech prolamujících neodpovědnost z povinnosti plnit řádně (prohlášení, vymínění) neshledal autor práce potřebu modifikace, a ponechává ji tedy v nezměněné podobě.

3 Komparativní část

V závěrečné části práce bude provedena krátká rekapitulace v průběhu práce již použitých zahraničních zdrojů a dojde k jejich porovnání s aktuálně platnou právní úpravou v České republice. Dále autor práce krátce představí právní úpravu institutu úhrnku v těch právních řádech, o kterých v průběhu práce doposud nereféroval a zároveň taktéž provede základní komparaci té které zahraniční a české verze znění institutu.

3.1 Úhrnek v rakouské právní úpravě

K rakouské právní úpravě zde pouze stručně, vzhledem k jejímu intenzivnímu využití v předcházejících oddílech. Rakouská právní úprava úhrnku má, stejně jako právní úprava česká, přímý původ v Obecném zákoníku občanském z roku 1811. Na rozdíl od české právní úpravy však zůstalo znění úhrnku z roku 1811 v rakouské právní úpravě bez jakýchkoli změn a podrželo si původní podobu, z lexikálního a syntaktického hlediska je tedy rakouská právní úprava k současné české právní úpravě nepodobná, z funkčního hlediska však v právním řádu sleduje obdobný účel a její užití má stejné důsledky, viz část 2. diplomové práce.

§ 930 Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuchs:

„Werden Sachen in Pausch und Bogen, nähmlich so, wie sie stehen und liegen, ohne Zahl, Maß und Gewicht übergeben; so ist der Uebergeber, außer dem Falle, daß eine von ihm fälschlich vorgegebene, oder von dem Empfänger bedungene Beschaffenheit mangelt, für die daran entdeckten Fehler nicht verantwortlich.“

x

§ 930 všeobecného občanského zákoníku:

„Odevzdají-li se věci úhrnkem, totiž tak, jak stojí a leží, nebyvše počítány, měřeny a váženy, není odevzdávající zavázán z vad, které se na nich shledají, vyjmajíc případ, že nedostává se vlastnosti, kterou nesprávně předstíral, nebo kterou si příjemce vymínil.“

x

§ 1918 zákona č. 89/2012 sb. Občanský zákoník

„Přenechá-li se věc jak stojí a leží (úhrnkem), jdou její vady k tíži nabyvatele. To neplatí, nemá-li věc vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo již si nabyvatel vymínil.“

Institut úhrnku v rakouském právním řádu zůstal, na rozdíl od institutu úhrnku v právním řádu českém, beze změny. Fakt, že rakouská právní doktrína při interpretaci smyslu ustanovení a při závěrech u sporných otázek dochází ke stejným závěrům jako právní doktrína česká (viz část 2. Diplomové práce) dokresluje dle názoru autora práce celkovou kosmetičnost provedených novel ustanovení v českém právním systému. Z akademického hlediska jsou obzvláště cenné ty doktrinální závěry, kterých se v českém právním prostoru nedostává vůbec, nebo pouze poskrovnu. (viz oddíly 2.6.2, 2.6.3)

3.2 Úhrnek ve slovenské právní úpravě

Stejně jako v předchozím případě, i slovenská právní úprava nachází svůj prvopočátek ve Všeobecném zákoníku občanském z roku 1811, odkud se v novelizované podobě ustanovení dostalo do slovenského právního řádu skrze sdílenou československou státnost.

Právní úprava platná ve slovenském právním řádu je identická té právní úpravě, která byla v českém právním řádu platná až do roku 2012, kdy v České republice došlo k přijetí nového občanského zákoníku, na Slovensku k souborné novelizaci nedošlo.

§ 501 Zákon č. 40/1964 Zb. občianskeho zákonníku:

„Ak sa vec prenechá ako stojí a leží, nezodpovedá scudziteľ za jej vady, ibaže vec nemá vlastnosť, o ktorej scudziteľ vyhlásil, že ju má, alebo ktorú si nadobúdateľ výslovne vymienil.“

x

§ 501 zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník:

„Přenechá-li se věc jak stojí a leží, neodpovídá zcizitel za její vady, ledaže věc nemá vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo kterou si nabyvatel výslovně vymínil.“

x

§ 1918 zákona č. 89/2012 sb. Občanský zákoník

„Přenechá-li se věc jak stojí a leží (úhrnkem), jdou její vady k tíži nabyvatele. To neplatí, nemá-li věc vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo již si nabyvatel vymínil.“

Stejně jako v předchozím případě, pojmání institutu a z něho vycházející soudní praxe je té české identická, zajímavá je bezpochyby i skutečnost určité intertextuality v soudních

rozhodnutích, kdy na sebe soudy v odůvodněných rozsudcích navzájem odkazují.¹²³

3.3 Úhrnek ve Francouzské právní úpravě

Poněkud jiné implikace než v předchozích oddílech má převod úhrnkem ve francouzském Code civil. Pro převod souboru věcí úhrnkem platí ve francouzském Code civil speciální právní úprava stran perfekce jednání směřujícího k uzavření smlouvy, a tudíž i jiné rozložení odpovědnosti v případě, že na převáděné věci vznikne škoda před jejím převzetím kupujícím.

Code civil Art. 1585:

„Pokud se zboží neprodává en bloc, ale podle váhy, počtu nebo míry, není prodej dokončen v tom smyslu, že riziko případné zkázy na věci nese prodávající, a to až do doby, dokud tyto věci nejsou zváženy, spočítány nebo změřeny...“¹²⁴

Code civil Art. 1586:

„V opačném případě, pokud došlo k prodeji zboží úhrnkem, je prodej perfektní, i když zboží ještě nebylo zváženo, spočítáno nebo změřeno.“¹²⁵

Pokud tedy došlo k prodeji zboží úhrnkem, je koupě bezvadná již před procesem měření, vážení a počítání zboží.

Akcentem nikoli na odpovědnost z vadného plnění, nýbrž na otázku nebezpečí škody na věci před jejím převzetím se francouzská verze ustanovení nejbližší přibližuje známé původní římskoprávní úpravě. Zajímavé je i terminologické vyjádření institutu, kdy není užit ani frazém jako v případě oblasti ovlivněné německým elementem, ani čistý přepis pojmu per aversionem z digest; francouzský zákonodárce volí třetí cestu a používá k terminologickému označení zkoumaného institutu příslovce en bloc, tedy obrat v průběhu práce doposud nezmiňovaný.

¹²³ Nález Ústavného soudu Slovenskej republiky ze dne 28.03.2012, sp. zn. III. ÚS 48/2012-25.

¹²⁴ „Lorsque des marchandises ne sont pas vendues en bloc, mais au poids, au compte ou à la mesure, la vente n'est point parfaite, en ce sens que les choses vendues sont aux risques du vendeur jusqu'à ce qu'elles soient pesées, comptées ou mesurées ...“ (překlad vlastní) in: Art.1585, Code Civil.

¹²⁵ „Si, au contraire, les marchandises ont été vendues en bloc, la vente est parfaite, quoique les marchandises n'aient pas encore été pesées, comptées ou mesurées.“ (překlad vlastní) in: Art.1586, Code Civil.

3.4 Úhrnek v právní úpravě státu Louisiana

Posledním místem, kam se v rámci právně komparativního oddílu podíváme, bude poněkud nezvykle právní řád státu, který se nachází mimo historické hranice střední a západní Evropy, tedy mimo prostor, ke kterému bylo v průběhu práce nejvíce odkazováno, a který je s institutem úhrnku primárně dáván do souvislosti.

Ač to může být až poněkud paradoxní, skrze francouzský vliv došlo k zakotvení úhrnku do právního řádu amerického státu Louisiana, kde se i přes změnu suveréna udržel přes dvě století až do dnešního dne. Je vsutku paradoxní, že je spíše marginální ustanovení evropského původu možné nalézt jako součást právního předpisu v tom státě, ve kterém dominuje právo nepsané. Je však třeba podotknout, že v rámci právního systému Spojených států amerických zaujímá Louisiana specifické postavení a je charakterizována některými idiosynkratickými prvky, kupříkladu paralelně k právním precedentům též existencí kodifikovaných právních předpisů, ze kterých soudci při svém rozhodování vychází.¹²⁶

Vysvětlení existence kodifikovaných právních předpisů a institutu úhrnku na americké půdě se nabízí v koloniálním působení Španělska a Francie v Severní Americe¹²⁷, kde tyto dvě velmoci vykonávaly suverenitu nad rozsáhlým územím až do 19. století, kdy postupně své místní državy postoupily na Spojené státy americké. Udržení svých právních odlišností přes 200 let až do dnešních dnů pak autor práce spatřuje především v systému federativního uspořádání Spojených států amerických.

Louisiana Civil Code Art. 2458:

„Jsou-li věci prodány na základě váhy, počtu nebo míry, pak k přechodu vlastnického práva dochází v tom momentě, kdy prodávající, se souhlasem kupujícího, věci změří, spočítá nebo zváží. V opačném případě, pokud došlo k prodeji zboží úhrnkem, je prodej perfektní, i když zboží ještě nebylo zváženo, spočítáno nebo změřeno.“

„Jsou-li v celku prodány věci, jako třeba zboží či produkty, vlastnické právo přechází již

¹²⁶ DUPLESSIS, A. The Louisiana Civil Code-200 Years and Counting. In: Tulane news [Online medium]. [cit.07.06.2023]. Dostupné z: <https://news.tulane.edu/news/louisiana-civil-code-200-years-and-counting>.

¹²⁷ Tamtéž.

*okamžikem souhlasu, a to i bez toho, že dosud u převáděných věcí nedošlo k jejich změření, zvážení či součtu.*¹²⁸

Pro zajímavost budiž přiložena ještě francouzská verze znění ustanovení louisianského Code civil, která dokumentuje návaznost na francouzský právní systém a jeho verzi ustanovení, která je s přiloženým téměř identická, viz úhrnek ve francouzské právní úpravě.

Louisiana Civil Code Art. 2458:

„Lorsque les choses, telles que des marchandises ou des denrées, sont vendues en bloc, la propriété est transférée entre les parties lors de leur consentement, même si les choses n'ont pas encore été pesées, comptées ou mesurées.“

U zkoumaného ustanovení tedy, stejně jako v případě předchozí verze francouzské, je důraz kladen na otázku platnosti a účinnosti právního jednání, ač se lexikálně obě verze lehce liší.

¹²⁸ „When things are sold by weight, tale, or measure, ownership is transferred between the parties when the seller, with the buyer's consent, weighs, counts or measures the things“
„When things, such as goods or produce, are sold in a lump, ownership is transferred between the parties upon their consent, even though the things are not yet weighed, counted, or measured.“ (překlad vlastní) in: Art.2458, Louisiana Civil Code.

Závěr

V závěrečné pasáži práce se autor práce pokusí o stručnou rekapitulaci dosažených závěrů a postupů, které byly v průběhu vypracovávání práce využity.

Úhrnek je v první části práce zpracován z hlediska historického; je zachována chronologická posloupnost právních předpisů tento institut obsahujících, čímž je umožněno důsledné sledování i sebemenších změn, ke kterým ve vývoji institutu v tom kterém historickém období došlo. Zvýšená pozornost je věnována zejména historickému období římskoprávnímu, kdy došlo ke zrodu institutu a poprvé byla zachycena jeho podoba, a dále pak období moderních dějin od vzniku prvních civilistických kodifikací, kdy dochází ke krystalizaci moderních podob ustanovení tak, jak je známe dnes. V českém právním prostředí navíc následuje i druhá etapa bouřlivých novelizací ustanovení po druhé světové válce, která není typická pro země západní Evropy. Kromě komplexního rozboru institutu z hlediska historického jsou v první části diplomové práce nastíněny možné důvody, proč na podobě institutu nepanovala v průběhu historie shoda a proč je dodnes institut u laické veřejnosti zdrojem nejistoty a nepochopení.

V druhé části práce je komplexně zpracována aktuálně platná právní úprava. Kromě analýzy právní je jedna kapitola věnována i analýze ligvistické, ve které autor práce zasazuje do kontextu poznatky získané v této kapitole se skutečnostmi již předloženými v předchozí části práce. V kapitolách právních druhé části práce jsou pak učiněny závěry stran možnosti aplikovatelnosti ustanovení o převodu úhrnkem (kapitola 2.2.1), důsledků využití tohoto právního instrumentu (2.3), kapitola zabírající se alternativními pohledy na právní závěry učiněné v kapitolách předchozích (2.5) a kapitola o odpovědnosti v občanskoprávním smyslu, se kterou je zkoumaný institut nerozlučně spjat (2.6). S kategorií občanskoprávní odpovědnosti je úzce spjata kapitola pojednávající o teleologickém pozadí vzniku institutu a jeho primárním účelu. V průběhu celé druhé části je, kromě českých právních zdrojů, hojně citována i literatura zahraniční, což je umožněno téměř identickým pojmáním institutu v těch zemích, které v minulosti sdílely státnost pod hlavičkou rakouského mocnářství. V otázkách neodpovědnosti z povinnosti plnit řádně a problematiky míry této neodpovědnosti jsou například autorovi dostupné rakouské právní zdroje dokonce bohatší na relevantní odpovědi. Fakt, že učiněná zjištění stran zkoumaného institutu odhalila, dle názoru autora práce, nedostatečnost současné právní úpravy, předkládá autor práce v kapitole 2.8 návrh nového znění ustanovení, které zjištěné nedostatky definice současné odstraňuje. V rámci pokusu o předložení nového znění ustanovení se autor práce inspiroval jak právní úpravou v průběhu

historie, tak právní úpravou zahraniční.

O vybraných zahraničních právních úpravách pojednává poslední, třetí část práce. Kromě právní úpravy rakouské a slovenské, které mají k českému protějšku přímé historické vazby, byly předloženy i právní úpravy dalších zemí, konkrétně Francie a státu Louisiana, skrze které autor práce zamýšlel demonstrovat pestrost podob znění institutu a přetrvávající rozdíly v pojmání jeho obsahu.

Seznam použitých zkratek

prALR	Všeobecný pruský zemský zákoník
ČR	Česká republika
FO	Fyzická osoba
ÚS	Ústavní soud České republiky
NS	Nejvyšší soud České republiky

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

SCHWIMANN, M., KODEK, G. ABGB Praxiskommentar, svazek 5., 5. vydání. Vídeň: LexisNexis Verlag, 2021. ISBN 978-3-7007-7610-9.

FEKETE, I., FEKETEOVÁ, M. Občiansky zákonník: Prehľadný komentár, Bratislava: EPOS, 2012. ISBN 978-80-8057-972-2.

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J a kol. Občiansky zákonník II: komentár. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-770-5.

WOLFGANG, E., JAKAB, É., Usus Antiquus Juris Romani, Heidelberg: Springer Berlin, 2005. ISBN: 978-3-540-24463-9.

MALÝ, K., SOUKUP, L., SKŘEJPKOVÁ, P a kol. Práva městská království českého, edice s komentářem. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3.

FALADA, David. Recepce římského práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN: 978-80-7380-603-3.

STEGMAYER, Wolfgang. Das Preussische Allgemeine Landrecht und seine staatsrechtlichen Normen. Berlin: Duncker & Humblot GmbH, 2014. ISBN: 978-3-428-13904-0.

BLÁHOVÁ, I., BLAŽEK, L., KUKLÍK J.: Právnícká dvouletka, Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století. Praha: Auditorium, 2014. ISBN: 978-80-87284-52-0.

MALÝ, K., SOUKUP, L.: Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989. Praha: Karolinum, 2004. ISBN:80-246-0863-4.

HULMÁK a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo, obecná část (§1721-2054). Komentář. 1. vydání, Nakladatelství C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0.

VOJČÍK Peter a kol. Občiansky Zákonník. Stručný komentár. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. ISBN: 978-80-8078-249-8

PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN: 978-80-7400-747-7.

RUMMEL, P., AICHER J., BYDLINSKI, F a kol. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch Svazek 1, §§ 1 bis 1174 ABGB. 2. přepracované a rozšířené vydání. Vídeň: Manzsche, 1992. ISBN 3-214-04416-8.

HOLUB, M., FIALA, J., BIČOVSKÝ, J. Občanský zákoník, poznámkové vydání s judikaturou a literaturou. 12. aktualizované vydání podle stavu k 1. 7. 2006. Praha: Linde, 2006. ISBN: 80-7201-602-4.

ČERMÁK, F. Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN:978-80-246-1371-0.

BURGER, H. Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Schmidt, 2010. ISBN 978-3-503-12204-2.

FEKETE I. Občianski zákonník. Veľký komentár – 2. diel. Bratislava: Eurokódex, 2011. ISBN: 978-80-89447-50-3.

KRČMÁŘ, J. Právo Občanské III. Právo obligační. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-410-1.

FENYVES, A., KERSCHNER, F., VONKILCH A. 200 Jahre ABGB Evolution einer Kodifikation. Wien: Verlag Österreich, 2012. ISBN: 978-3-7046-5773-2.

FILLAFER, F. Aufklärung habsburgish. Staatsbildung, Wissenskultur und Geschichtspolitik in Zentraleuropa 1750-1850. Göttingen: Wallstein Verlag, 2020. ISBN 978-3-8353-3745-9.

RÖHRICH, L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. Fünfte Auflage. München: Herder, 2001. ISBN: 3-451-05200-8.

ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář, 2. svazek. Praha: Linde, 2008, ISBN: 978-80-7201-687-7.

KNAPPOVÁ, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN: 80-86432-55-6.

JANEČEK, V. Kritika právní odpovědnosti. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN: 978-80-7552-81.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

KRÜGER, P., MOMSEN, T., a kol. Corpus Iuris Civilis. In: HEINONLINE [právní informační systém]. Berlín: Apud Weidmannos, 1900. [cit.2023.05.07]. Dostupné v právním systému HEINONLINE.

ABATINO, B. Le belles infidèles e i Digesta traditi Per aversionem e pondere numero mensura emere nelle traduzioni ottocentesche in lingua italiana. In: UvA-DARE [Digitální akademický akademický repozitář], [cit 2023.05.07]. Dostupné z: <https://dare.uva.nl/search?identifier=35f76b2d-f9c5-46c4-92c9-976b5a12d146>

VLČEK, Karel. Vliv římského práva na současný občanský zákoník – přechod rizik ve smluvním právu. In: Bulletin-Advokacie.cz[online], 18.01.2013 [cit. 2023.05.07]. Dostupné z :<http://www.bulletin-advokacie.cz/vliv-rimskeho-prava-na-soucasny-obcansky-zakonik-prechod-rizik-ve-smluvnim-pravu>

KLAUS, L. [Das Privatrecht Im „Allgemeinen Landrecht Für Die Preußischen Staaten“ von 1794]. In: Archiv Für Die Civilistische Praxis [online]. Svazek 194., Mohr Siebeck GmbH & Co. KG, 1994. [cit. 2023.05.07]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40995585> [online digitální repozitář].

GRULICH, T. Lze-li přenechat individuálně určenou věc úhrn(k)em? In: Beck online [Digitální právní informační systém] [cit. 2023. 05. 07], dostupné z Beck online.

DUPLESSIS, A. The Louisiana Civil Code-200 Years and Counting. In: Tulane news [Online medium]. [cit.07.06.2023]. Dostupné z: <https://news.tulane.edu/news/louisiana-civil-code-200-years-and-counting>.

HUJER, O., SMETÁNKA, E., WEINGART, M. a kol: Příruční slovník jazyka českého [online]. In: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [online]. [cit.2022.12.28]. Dostupné z: https://psjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledej&heslo=%C3%BAhrnek&where=hesla&zobraz_az_ps=ps&zobraz_cards=cards&pocet_karet=3&numchange=no¬_initial=1.

Elektronický slovník staré češtiny[online]. Praha, oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2006–2007, dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz> [cit.28.12.2022].

Slovník spisovného jazyka českého [online] In: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [online]. [cit.2022.12.28].

Dostupné z:

<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C3%BAhrn%C3%BD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

DWDS – Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache [online], Berlin: Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften, dostupné z: <[https://www.dwds.de/wb/in Bausch und Bogen](https://www.dwds.de/wb/in+Bausch+und+Bogen)> [cit.12.09.2023].

GRIMM, J., GRIMM, W. Deutsches Wörterbuch. [online] Band 1: A–Biermolke – (I). Leipzig: S. Hirzel, 1854. Dostupné z: <https://woerterbuchnetz.de/?sigle=DWB#1>. [cit.11.09.2023].

HLAVAČKA, M. První překlad občanského zákoníku aneb O setkání dvou kodifikací. In: Akademický bulletin.cz[online], 13.12.2011 [cit. 2023.04.07]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2011/12/07/preklad.html?fbclid=IwAR13EG3Amd9JS93EPrhsHUCceWYrETvF01Skiiy-JEjT04lebNXbIyjApsM>.

3 Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

Bundesgesetz vom 3. Juli 1975, mit dem das Forstwesen geregelt wird

Zákon č. 40/1964 občanský zákoník

Zákon č. 101/1963 Sb. zákon o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku

Zákon č. 946/1811 Sb. Obecný zákoník občanský

Zákon č. 141/1950 Sb. Občanský zákoník

Louisiana Civil Code

Le Code civil des Français

Codex Theresianus universalis

Allgemeine Landrecht für die Preußischen Staaten

Západohaličský zákoník

Práva městská Království českého

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek NS ze dne 26.11.2003 č. 32 Odo 441/2003

Rozsudek NS ze dne 25.09.2013 č. 33 Cdo 2884/2012

Rozsudek NS ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 33 Cdo 1430/2010

Rozsudek NS ze dne 28.02.2006, sp. zn. 33 Odo 447/2004

Usnesení NS ze dne 05.03.2009, sp. zn. 32 Cdo 5430/2007

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30.12.2005, sp. zn. 21Co 599/2005-81

Rozsudek Krajského soudu v Trnave ze dne 13.03.2018, sp. zn. 26Cdo/99/2017

Rozsudek Krajského soudu v Bratislavě ze dne 14.06.2011, sp. zn. 1 Cob/349/2011

Rozhodnutí NS ze dne 28.01.2008, sp. zn. 32 Cdo 2066/2007

Rozsudek NS ze dne 24.10.2013, sp. zn. 33 Cdo 2641/2012

Rozhodnutí NS Československé republiky ze dne 12.01.1926, sp. zn. Rv II 629/25.

Rozhodnutí ÚS Slovenské republiky ze dne 28.03.2012, sp.zn. III. ÚS 48/2012-25

Rozhodnutí NS Československé republiky ze dne 21.11.1922, sp. zn. Rv I 194/22

Abstrakt

Diplomová práce má za cíl provést zevrubnou analýzu právního institutu úhrnku z hlediska jeho diachronního vývoje a dopadů aplikace této právní úpravy do sféry práv a povinností adresátů právních norem. V první části práce je s pomocí historických právních pramenů rekonstruován vývoj podoby institutu postupně v právních zdrojích starověkého Říma, oblasti střední Evropy a nakonec v hranicích území české státnosti. Druhá část práce je věnována současnému znění institutu úhrnku, jeho atributům, aplikovatelnosti ustanovení o úhrnku a dalším souvisejícím problematikám. V úvodu druhé části je kladen důraz na lingvistickou analýzu současného znění ustanovení, které je podrobena gramatickému, sémantickému a syntaktickému rozboru. Na rozbor lingvistický navazuje rozbor právní, kdy jsou zkoumány podmínky nutné k tomu, aby mohlo být v souladu s právními předpisy ustanovení o převodu úhrnkem užito. Na učiněné závěry o podmínkách užití navazují kapitoly o alternativních a disentujících pohledech na předmětnou problematiku. Na závěr druhé části je předloženo alternativní znění definice, které se s předmětnými problémy vypořádává a kontemplativní kapitola o teleologickém účelu institutu. Ve třetí části práce dochází k porovnávání domácí právní úpravy institutu s jeho protějšky v právních řádech třetích zemí, přičemž účelem těchto právně komparativních oddílů je snaha o další prohloubení znalostí o institutu. V samotném závěru práce se autor práce pokusí o stručnou rekapitulaci dosažených závěrů a stěžejních myšlenek.

Klíčová slova

úhrnek, jak stojí a leží, neodpovědnost z vadného plnění, občanskoprávní odpovědnost

Abstract

The aim of the diploma thesis is to carry out a thorough analysis of the legal institute of a bulk sale from the point of view of its diachronic development and the effects of the application of

this legislation in the sphere of rights and obligations of the addressees of legal norms. In the first part of the thesis, with the help of historical legal sources, the development of the form of the institute is gradually reconstructed in the legal sources of ancient Rome, the region of Central Europe and finally in the borders of the territory of Czech statehood. The second part of the work is devoted to the current wording of the summary institute, its attributes, the applicability of the provisions on the summary and other related issues. In the introduction of the second part, emphasis is placed on the linguistic analysis of the current wording of the provision, which is subjected to grammatical, semantic and syntactic analysis. The linguistic analysis is followed by a legal analysis, which examines the conditions necessary to be able to use the provision on the transfer in aggregate in accordance with the legal regulations. The conclusions made about the conditions of use are followed by chapters on alternative and dissenting views on the issue in question. At the end of the second part, an alternative wording of the definition is presented, which deals with the problems in question, and a contemplative chapter on the teleological purpose of the institute. In the third part of the thesis, the domestic legislation of the institute is compared with its counterparts in the legal systems of third countries, while the purpose of these legally comparative sections is an effort to further deepen knowledge about the institute. In the very conclusion of the thesis, the author of the thesis will try to briefly recapitulate the conclusions reached and key ideas.

Key words

Bulk sale, civil liability, en block, per aversionem